

“Children belong to families, not to organizations”

Een etnografisch onderzoek naar sociale identiteit van voormalig *street-connected children* in een *Transitional Rehabilitation Home* in Kampala

Universiteit Utrecht

Bachelorscriptie Culturele Antropologie 2017

28 juni 2017

Scriptiebegeleider: E. F. M. Krah

Dirk Naaijken¹ 4123808

Nathalie van de Pol 4113373

---

¹ Afbeelding voorblad: Lokirou, Abudala, Nigara, Shaban en Loyor na schooltijd in hun schooluniform, op het voetbalveld naast de TRH in Buloba. (11 april 2017, gemaakt door Dirk Naaijken)

Voorwoord

Deze bachelorscriptie is het resultaat van tien weken veldwerk in Buloba en Kampala, Oeganda. Wij zijn beide al eerder naar Oeganda geweest, echter was het onderzoek doen voor ons geheel nieuw. We hebben in de voorbereidende fase veel geleerd over het doen van veldwerk, echter werd het pas “echt” toen we er zelf waren. Inderdaad, hoe cliché ook: “*being there*”. We hebben het doen van wetenschappelijk onderzoek met kinderen als informanten als zeer uitdagend en interessant ervaren, waarbij we op persoonlijk vlak veel hebben geleerd. Onze veldwerkperiode heeft ons tevens geholpen erachter te komen wat voor soort antropoloog wij zijn en wat we in onze toekomst graag zouden willen doen, in de breedste zin van het woord.

Dit onderzoek was niet mogelijk geweest zonder de hulp van vele anderen. Als eerste willen wij de jongens en meisjes in de *Transitional Rehabilitation Homes* in Buloba en Kampala bedanken; zonder hen was deze thesis niet tot stand gekomen. Om al de gesprekken met hen te kunnen begrijpen, zijn Catherine en Norah voor ons van grote waarde geweest. Zij wisten de antwoorden van de kinderen juist en inzichtvol te vertalen. Tevens bedanken we Tonny, die ons deze tien weken een luisterend oor bood, waar wij onze frustraties en verhalen uit het veld bij kwijt konden. Als laatste bedanken we onze scriptiebegeleider Eva Krah, die onze stukken voorzag van opbouwend en kritisch commentaar, wat onze scriptie tot een hoger niveau heeft getild.

Dirk Naaijken

Nathalie van de Pol

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
1. Introductie	3
<u>Theoretische onderbouwing</u>	
2.1. <i>Street-connected children</i>	9
2.1.1. De positie van straatkinderen	9
2.1.2. <i>Paradigm shift</i>	10
2.2. Sociale identiteit van straatkinderen	13
2.2.1. Groepsorganisatie	14
2.2.2. <i>Space en multi-belonging</i>	16
2.3. Identiteit en rehabilitatie centra	17
2.3.1. Verschillende soorten rehabilitatie categorieën	18
2.3.2. <i>Socialization theory</i>	18
2.3.3. Succesvolle rehabilitatie	19
<u>Context</u>	
3.1. <i>Childhood</i> in Oeganda	21
3.2. Positie van <i>street-connected children</i> in Oeganda	21
3.3. Gender en familestructuren in Oeganda	23
<u>Empirie</u>	
4. Benadering van identiteit van voormalig <i>street-connected children</i> door Dwelling Places	25
4.1. Rol van religie	27
4.1.1. Rol van religie met betrekking tot meisjes en jongens binnen Dwelling Places	27
4.2. Genderpercepties	29
5. Sociale identiteit van voormalig <i>street-connected</i> meisjes	31
5.1. Relatie tot familie	31
5.2. Relatie binnen Dwelling Places	35
5.3. Relatie tot derden	37
5.3.1. Educatie	37
5.3.2. Sponsors	39
6. Sociale identiteit van voormalig <i>street-connected</i> jongens	41
6.1. Relatie binnen Dwelling Places	41
6.2. Relatie tot derden	44
6.2.1. Relatie tot thuis	44
6.2.2. Relatie tot <i>the streets</i>	46
6.2.3. Relatie tot de toekomst	51
6.3. Relatie tot familie	52
7. Conclusie en discussie	55
Bibliografie	61
Bijlage I: Samenvatting in het Engels / Summary in English	66
Bijlage II: Woordenblad	69

1. Inleiding (Dirk en Nathalie)

Het concept identiteit wordt vaak gezien als abstract en moeilijk te definiëren (Jenkins 2005). De essentie hiervan komt tot stand in een interactieve omgeving, die met anderen gedeeld wordt, dus per definitie sociaal is (Leszniewski 2008). Sociale identiteit van *street-connected children* komt tot stand aan de hand van interpersoonlijke relaties (cf. *street children* Beazley 2003). *Street-connected children* staan door hun straat-gerelateerde positie tussen twee onverenigbare leefomstandigheden in: enerzijds “*the streets*”, anderzijds “*the family home*” (cf. *street children* Beazley 2000, 178). Door de jaren heen is er veel literatuur over straatkinderen en hun positie geschreven (Aptekar en Stoecklin 2014; Beazley 2000, 2003; Gigengack 2014; Hecht 1998, 2001; Van Blerk 2003, 2004, 2005), een groep die vergelijkbaar is met *street-connected children* (De Benítez 2011). Volgens schattingen zijn er zo’n tienduizend straatkinderen in Oeganda; een toename van 70 procent sinds 1993 (Van Blerk 2005). Hun positie wordt als problematisch gezien (Van Blerk 2005; Ennew en Swart-Kruger 2003) en ook wel omschreven als gemarginaliseerd (Grundling en Grundling 2005). Veel minder literatuur is geschreven over voormalig *street-connected children*; kinderen die de straat verlaten hebben (De Benítez 2011).

Ons onderzoek focust op hoe sociale identiteit van voormalig *street-connected children* tot uitdrukking komt in een *Transitional Rehabilitation Home* (TRH) in Kampala. De kinderen die hier verblijven, bevinden zich niet in een gezinssituatie, maar wonen ook niet meer op straat; hun positie zou omschreven kunnen worden als *inbetween*. In deze TRH wordt gepoogd hen de gewoontes van het straatleven kwijt te laten raken en hen weer laten wennen aan de structuur en omgeving van een gezinssituatie. Het leven in dit groepsverband is van invloed op de vorming van sociale identiteit. Doordat kinderen met elkaar in groepsverband leven, identificeren zij zich in relatie tot elkaar en voelen zij zich met elkaar verbonden (Ennew en Swart-Kruger 2003; Panter-Brick 2002). Door deze bijzondere situatie kunnen wij bijdragen aan theorieën over vorming van sociale identiteit van voormalig *street-connected children* in een rehabilitatie center.

Ons onderzoek werd gefaciliteerd door Dwelling Places, kortweg DP; een christelijke organisatie die kinderen door middel van socialisatie voorbereidt voor de terugkeer naar familie en *community*, waarbij rekening wordt gehouden met de culturele achtergrond van het kind. Het doel van Dwelling Places is “*to repair the identity and the self-image of our children*” Dwelling Places (2015, 5). Doordat ons onderzoek in de context van een TRH plaatsvond, hebben wij etnografisch onderzoek kunnen doen naar een redelijke stabiele groep voormalig *street-connected children* als informanten.

Onze informantengroep bestaat uit zeven meisjes en tien jongens die ten tijde van het onderzoek in een TRH verbleven, alsmede zeven informanten die momenteel werkzaam zijn bij DP, van wie er vijf voormalig DP-kind zijn. Doordat deze laatste groep het gehele proces van rehabilitatie zelf als kind heeft meegemaakt en inmiddels volwassen is, is ze in zekere mate beter in staat op zichzelf en op Dwelling Places te reflecteren dan onze jongere informanten. Aangezien wij beide groepen, zowel de jongere als de oudere kinderen, als informanten hebben kunnen gebruiken, hebben wij een vollediger overzicht kunnen geven van ervaringen tijdens het leven en werken op en rond de straat tot en met het volwassen-zijn staan. Hierdoor is er tevens gekeken naar hoe sociale identiteit in de verschillende fases tot uitdrukking komt. Ons onderzoek is gendersensitief, aangezien Nathalie zich gefocust heeft op sociale identiteit van voormalig *street-connected* meisjes in de TRH in Mutundwe en Dirk zich gefocust heeft op sociale identiteit van voormalig *street-connected* jongens in de TRH in Buloba. Dit heeft als voordeel dat wij als onderzoekers onze eigen informanten makkelijk konden benaderen en hierdoor al snel *rapport* met hen werd opgebouwd. Binnen dit onderzoek is dus apart gekeken naar sociale identiteit van jongens en meisjes.

Ons onderzoek is uniek doordat het zich focust op een doelgroep waar weinig wetenschappelijk onderzoek naar is gedaan; voormalig *street-connected children* in een tijdelijke overgangssituatie. Het verschil tussen straatkinderen en *street-connected children* zit in het feit dat laatstgenoemde benaming kinderen erkent die niet fysiek op straat leven, maar er wel sterk mee verbonden zijn, doordat ze bijvoorbeeld ooit op straat geleefd hebben (Strobbe, Olivetti en Jacobsen 2012). Tevens doet de benaming *street-connected children* recht aan de meerdere identiteiten en levenssituaties op straat, doordat het erkent dat ervaringen op straat bijdragen aan de ontwikkeling van identiteit (De Benítez 2011).

In dit onderzoek wordt identiteit benaderd met de lens van sociale identiteit, waarbij we de definitie van Jenkins (2005) hebben gehanteerd: “*Identity is our understanding of who we are and who other people are, and, reciprocally, others people’s understanding of themselves and others (which include us).*” Hier komt tot uiting dat identiteit per definitie in relatie tot de ander is. Identiteit moet tevens worden beschouwd als dynamisch en fluïde, en is context-specifiek (Kottak 2013). Kortom, in dit onderzoek is identiteit benaderd als een sociaal proces in relatie tot andere mensen en afhankelijk van de situatie.

Naast identiteit neemt de TRH als een rehabilitatie center een belangrijke plaats in in ons onderzoek. Hier worden de jongens en meisjes voorbereid op *resettlement* binnen hun familie. Dit gebeurt niet alleen in rehabilitatie centra voor *street-connected children*, maar ook in vele andere rehabilitatie centra. Munene (1996) heeft onderzoek gedaan onder straatkinderen

in Kampala, waarbij hij beargumenteert dat straatkinderen het meeste baat hebben bij een combinatie van een tijdelijke opvang en daarna terugplaatsing in de familie en maatschappij.

Tijdens onze dataverzameling kwamen wij erachter dat identiteit mede gevormd wordt door Dwelling Places, waarbij sociale identiteit tot uitdrukking komt aan de hand van interpersoonlijke relaties van de kinderen, waarin wij *agency* van de kinderen herkenden. Daarom hebben wij tijdens het uitwerken van onze empirie de onderzoeksvraag gewijzigd naar: “hoe komt sociale identiteit tot uitdrukking in de levens van voormalig *street-connected children* in een *Transitional Rehabilitation Home*?”. Binnen deze vraag is namelijk ruimte voor de rol van Dwelling Places in vorming van identiteit en ruimte voor *agency* van de voormalig *street-connected children*.

Met oud DP-kinderen zijn informele gesprekken en semi-gestructureerde interviews gehouden, die soms veel overeenkomsten hadden met *life stories*. In gesprekken met deze mensen hadden zij grotendeels de regie in handen: zij mochten vertellen wat zij belangrijk achten, en was er de mogelijkheid tot het stellen van verhelderende vragen en het voorleggen van bepaalde concepten. Van Blerk (2011) stelt dat er in onderzoek met *street-connected children* rekening gehouden moet worden met de kinderen en dat de methoden die gebruikt worden goed doordacht moeten zijn en deze kindvriendelijk dienen te zijn. Zij stelt dat vertrouwen tussen onderzoeker en kind essentieel is (ibid.). Daarnaast geeft zij aan dat visuele methoden een handige insteek kunnen zijn, doordat kinderen hierdoor worden *empowered*, doordat zij controle hebben over de informatie die zij geven. Bij dergelijke visuele methoden, zoals een woorden/tekeningenweb (zie figuur 2) en tekeningen, kan naast analfabetisme een eventuele taalbarrière worden omzeild. Een laatste voordeel van visuele methoden is kinderen hun eigen interpretatie kunnen toelichten, waardoor er nuances kunnen worden aangebracht (Van Blerk 2011). Doordat het grootste gedeelte van informanten in ons onderzoek voormalig *street-connected children* zijn, hebben wij onze onderzoeksmethoden daarop aangepast. Veel van de onderzoeksmethoden zijn bepaald in overleg met onze informanten. De methoden die zijn gebruikt zijn, zijn het inkleuren van een woordenblad; het maken van tekeningen, woorden/tekeningen-web, het doen van een rollenspel door middel van drama, houden van groepsgesprekken en het afnemen van semi-gestructureerde interviews. Het maken van tekeningen bleek een laagdrempelige methode te zijn, waar de jongens en meisjes zichtbaar plezier in hadden. Tijdens en na het tekenen motiveerden ze de keus van de door hen gemaakte tekening. Opvallend was dat het inkleuren van het woordenblad andere informatie opleverde bij de jongens dan bij de meisjes. Bij de jongens leverde de methode woordenblad inkleuren interessante en bruikbare data op, specifiek met betrekking tot hun relatie binnen Dwelling

Places en hun relatie tot familie, hetgeen niet het geval was bij de meisjes. De focusgroepen en rollenspellen waren echter efficiënt voor zowel de jongens als meisjes. Het voordeel van focusgroepen is dat men elkaar kan aanvullen en de drempel tot participeren afneemt (Boeije 2010). Bij de meisjes was een nadeel dat ze elkaar ook weleens gingen napraten, waardoor het niet duidelijk was hoe iemand daadwerkelijk tegen iets aan keek. De informatie uit focusgroepen kon geverifieerd worden tijdens individuele gesprekken. Bij drama ofwel rollenspel mochten de kinderen zelf situaties aandragen die zij daarna uitbeelden, die in overleg tot stand kwamen. Deze methode gaf vooral informatie over hoe het leven op straat eruit zag en hoe zij dit hebben ervaren. Een voordeel van het gebruik van verschillende methoden was dat hierdoor onderzoekstriangulatie op trad, wat een *bias* zo veel mogelijk heeft voorkomen. Doordat er verschillende methoden zijn gebruikt, was het mogelijk om eerder verkregen data nogmaals te checken tijdens een andere onderzoeksactiviteit.

De kinderen in de TRH's zagen ons door onze dagelijkse aanwezigheid in de TRH grotendeels als onderdeel van de Dwelling Places, wat ervoor zorgde dat het contact met hen erg laagdrempelig was. Hierdoor is met de kinderen *rapport* opgebouwd, vooral met de oudere kinderen die informant zijn en die we hierdoor vaker zagen en spraken. Wij zijn van mening dat dat juist deze persoonlijke band met onze informanten heeft gezorgd voor goede dataverzameling. De kinderen stelden zich naar ons idee eerder open voor iemand die ze vertrouwen, waardoor wij gemakkelijker medewerking van andere informanten kregen.

Het feit dat regels en gevoelens omtrent “goed” of “fout” cultureel kunnen verschillen, onderstreept de urgentie van ethisch handelen tijdens het veldwerk. Wanneer kinderen praatten over gevoelige onderwerpen (“*My father beats me*” of “*They used to beat me up*”), was het soms lastig te bepalen in hoeverre wij als onderzoek over dit onderwerp door konden vragen, met de stelregel “*Do no harm*” in het achterhoofd. Bij gesprekken met de jongens in de TRH in Buloba was hun docent Cathy altijd aanwezig, die Dirk hielp door middel van vertalen. Zij was hun docent, iemand die zij naar eigen zeggen vertrouwden en waar ze zich mee op hun gemak voelden. In de TRH in Mutundwe was Sarah of Shevan aanwezig tijdens interactie met de meisjes, die een vergelijkende relatie met de meisjes had. We merkten dat de kinderen vaak gemakkelijker over gevoelige zaken praatten dan wij als onderzoekers verwacht hadden, wat wellicht verklaard kan worden doordat hun leeftijdsgenoten iedereen in de TRH een overeenkomstige achtergrond hebben.

Het *informed consent* vormde een ethisch dilemma in ons onderzoek. Wij zijn namelijk van mening dat voormalig *street-connected children* als extra kwetsbare groep zich niet bewust kunnen zijn van het proces omtrent de dataverwerking van onze thesis en, dus, wie het mogelijk

in de toekomst te lezen zou kunnen krijgen. Het is zeer onwenselijk een situatie te creëren dat een kind later via een foto op het internet door anderen als voormalig *street-connected child* zou worden herkend. Het anonimiseren van informanten heeft ervoor zorgt ervoor dat voornoemde situatie uitgesloten is, waardoor de informatie die de desbetreffende informant met ons gedeeld heeft, niet tot hem of haar te herleiden zal zijn.

Uit ons onderzoek is gebleken dat Dwelling Places een belangrijke rol speelt in de vorming van sociale identiteit onder voormalig *street-connected children*. Ten eerste omdat Dwelling Places, meer specifiek de TRH, de ruimte is waar deze socialisatie plaatsvindt. Hier werden de kinderen voorbereid voor rehabilitatie bij familie en in de maatschappij. Dwelling Places benadert identiteit van de kinderen in relatie tot heersende familiestructuren in Oeganda. Zo wordt vechten beschouwd als een geschikte manier om een ruzie op te lossen voor jongens, echter niet voor meisjes. Daarnaast is Dwelling Places een christelijke organisatie die het christelijk geloof en de bijbehorende normen en waarden over wil dragen op de kinderen, dus het religieuze aspect van sociale identiteit. Binnen een religie worden er sociale relaties met andere mensen aangegaan, waardoor ook religie van invloed is op sociale identiteit (Mi'ari 2009). De medewerkers van Dwelling Places kunnen beschouwd worden als personen met wie een sociale relatie wordt aangegaan binnen een overeenkomstige religie.

Wij tonen aan dat de voormalig *street-connected* meisjes in de TRH hun sociale identiteit voornamelijk relateren in relatie tot familie en de familiestructuren, met de daarbij behorende genderverhoudingen. Bij de voormalig *street-connected* jongens kwam sociale identiteit vooral tot uitdrukking aan de hand van relaties met leeftijdsgenoten binnen Dwelling Places, waarbij de nadruk vooral op etnische identiteit lag. Sociale identiteit wordt bij hen mede gevormd door collectieve identiteit, die tot stand komt door identificatie met een etnische groep: de Karamojong. Veel jongens kijken met gemengde gevoelens naar hun relatie tot familie, echter blijft familie een belangrijke rol innemen in hun leven, wat te relateren is aan de centrale rol die familie in Oeganda inneemt.

In hoofdstuk 2 worden de belangrijkste concepten binnen dit onderzoek uitgelegd. Er wordt ingegaan op literatuur over straatkinderen, waarna dit gekoppeld wordt aan identiteit en rehabilitatie centra, teneinde een beter inzicht te geven in het huidige wetenschappelijke debat en theorieën omtrent straatkinderen. Deze zijn van toepassing op onze informanten, doordat zij voormalig *street-connected* zijn. In hoofdstuk 3 zoomen we in op context in Oeganda. We laten zien hoe *childhood* in Oeganda geconceptualiseerd wordt, waarbij we ingaan op de rol van familiestructuren en gender voor *street-connected children*. In hoofdstuk 4 wordt dieper ingegaan op de benadering van identiteit van *street-connected children* door Dwelling Places,

waarbij de nadruk ligt op religie en gender percepties. In hoofdstuk 5 wordt ingegaan op sociale identiteit van de meisjes, wat is opgedeeld in drie relaties; familie, Dwelling Places, en derden. Datzelfde geldt voor de jongens in hoofdstuk 6. Tot slot concluderen we in hoofdstuk 7 dat Dwelling Places een plaats is waar sociale identiteit wordt gevormd, die voor een deel door de organisatie wordt beïnvloed, waarbij sociale identiteit voor meisjes en jongens verschillend tot uitdrukking komt. Vervolgens doen we aanbevelingen voor vervolgonderzoek. Na de conclusie en discussie volgt de bijlage, waarbij een samenvatting in het Engels toegevoegd is, alsmede een woordenblad dat wij gebruikt hebben als onderzoeksmethode.

Theoretische onderbouwing

2.1. *Street-connected children* (Auteur: Dirk)

Dit onderzoek richt zich op sociale identiteit van voormalig *street-connected children* in een *Transitional Rehabilitation Home* in Kampala. Hoe deze identiteit wordt gevormd, hangt af van diverse factoren. Om inzicht te krijgen in de werking van deze factoren, moet gekeken worden naar hoe sociale identiteit tot uitdrukking komt in de levens van deze voormalig *street-connected children*. Tevens moeten we kijken naar de context waarbinnen dit alles zich afspeelt. Armoede en urbanisering hebben wereldwijd vaak een toename van straatkinderen tot gevolg (Young 2003), waarbij vooral in Afrika er de afgelopen decennia een toename zichtbaar is (Aptekar en Stoecklin 2014). In dergelijke situaties verkiezen kinderen het leven op straat als uitweg op problemen die voortkomen uit de situaties waarin ze zich bevonden. Om inzicht te krijgen in sociale identiteit van *street-connected children*, gaan we eerst in op de positie van straatkinderen in het algemeen. Wij maken gebruik van literatuur omtrent straatkinderen, omdat zij tevens *street-connected children* zijn. Straatkinderen leven daadwerkelijk op straat, *street-connected children* niet noodzakelijkerwijs; zij kunnen er sterk mee verbonden zijn, doordat ze bijvoorbeeld ooit op straat geleefd hebben (Strobbe, Olivetti en Jacobsen 2012). Nadat we ingaan op de positie van straatkinderen, linken we straatkinderen aan de veranderende benadering van *childhood*. Vervolgens laten we zien hoe sociale identiteit gevormd wordt aan de hand van groepsorganisatie, *space* en *multi-belongin*. Daarna laten we zien wat voor verschillende rehabilitatie aanpakken er zijn en hoe dit verweven is met identiteit.

2.1.1. De positie van straatkinderen

In dit onderzoek hanteren wij omtrent *street-connected children* de definitie van *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights* (Meincke 2011, 33): “*children for whom the street has become a central reference point, playing a significant role in their everyday lives and identities*”. Deze definitie gaat voorbij aan enkel de fysieke aanwezigheid van kinderen op straat, waardoor recht wordt gedaan aan kinderen die niet fysiek op straat zijn, maar er wel emotioneel mee verbonden zijn (De Benítez 2011). Hieronder vallen zowel kinderen die op straat leven, als kinderen die ooit op straat geleefd hebben en sterk met de straat verbonden zijn, ook al slapen ze elders (Strobbe *et al.* 2012). Deze inclusieve definitie doet recht aan de meerdere identiteiten en levenssituaties op straat, doordat het erkent dat ervaringen op straat bijdragen aan de ontwikkeling van identiteit (De Benítez 2011).

De positie van straatkinderen wordt in de literatuur veelal omschreven als gemarginaliseerd (Young 2003; Ennew en Swart-Kruger 2003; Grundling en Grundling 2005). Straatkinderen construeren en reconstrueren hun dagelijkse realiteit met de rest van de maatschappij door middel van sociale constructies die verweven zijn met het publieke discours rondom straatkinderen, stellen Ennew en Swart-Kruger (2003). De wederzijds geconstrueerde wederkerigheid binnen dit discours is door Claude Levi-Strauss (1949, geciteerd in Ennew en Swart-Kruger, 2003, 3) gekenmerkt als de basis van sociale betekenis, bijvoorbeeld:

Family unit : Abandoned street child alone

Home : Street

Social : Anti-social

Moral : Amoral

Domestic normality : Street deviance

Normal (loved) home-based child : Unloved street child

Door deze tegenstelling omschrijven straatkinderen hun leven op straat vaak als waardeloos en negatief, stellen Ennew en Swart-Kruger (2003). Vooral het feit dat ze opgroeien buiten de familiesfeer, die sterk gelieerd wordt aan moraliteit, draagt hieraan bij (ibid.). Ze worden hierdoor in hun ogen gedwongen banden aan te gaan met kinderen die ook op straat leven, doordat zij ook als *out of place* worden gekenmerkt (ibid.). Straatkinderen en hun positie zijn in het verleden veelal beschreven als weerloos en zielig, waarbij ze vooral als slachtoffer zijn weggezet (Aptekar en Stoecklin 2014; Gigengack 2014). In het debat wordt dit ook wel aangeduid als “*victimization of street children*” (Beazley 2000). Wij zijn het echter eens met de recente literatuur (Gigengack 2014; Hecht 1998; Van Blerk 2003, 2004; Young en Barret 2001) dat deze weergave straatkinderen absoluut te kort doet: ze worden hiermee namelijk gereduceerd worden tot passieve actoren die weinig tot geen invloed hebben op hun eigen situatie. Deze benadering impliceert tevens dat zij een homogene, passieve groep vormen, terwijl de context en situatie persoonsafhankelijk zijn (Grundling en Grundling 2005; Magazine 2003). Ook wordt de werkelijkheid op deze manier teruggebracht tot een zwart-wit beschrijving van straatkinderen, terwijl hun werkelijke situatie veel complexer is (Lucchini 1996, geciteerd in Hecht 1998).

2.1.2. Paradigm shift

In het debat rondom straatkinderen verkiezen wij het “*competence model*” (Gigengack 2014, 2). Dit is een conceptualisatie van straatkinderen als zelfbewuste sociale actoren, die zichzelf actief aanpassen aan de sociale context door gebruik te maken van hun keuzevrijheid, wat ook

wel *agency* wordt genoemd (Aptekar en Stoecklin 2014; Ennew en Swart-Kruger 2003). Betreffend *agency*, verwijst Kottak (2013) naar acties van individuen of groepen, die ondernomen worden om identiteiten te veranderen en te vormen. Dit houdt in dat zij actief eigen keuzes maken en bewust hun leven vormgeven (ibid.). Ondanks dat de situatie van straatkinderen vaak als een probleem bestempeld wordt dat om een oplossing vraagt, blijft de beslissing om hun thuissituatie te verlaten een actieve keus, die gezien moet worden als een eigen, persoonlijke oplossing op de situatie (Beazley 2000). Ennew en Swart-Kruger (2003, 81) omschrijven de veranderende conceptualisatie van straatkinderen in het debat als passief en problematisch naar straatkinderen als actieve actoren die wel degelijk *agency* hebben als een “*paradigm shift*”. Onderliggend aan deze *paradigm shift* is de veranderende benadering van *childhood* (Ennew en Swart-Kruger 2003; Panter-Brick 2002). De *New Social Studies of Childhood* (James en Prout 2015) benadert kinderen in het huidige debat rondom *childhood* als onafhankelijke sociale actoren die gebruik maken van hun *agency*, waarbij *childhood* wordt omschreven als een sociaal construct en niet langer als een universeel fenomeen (Den Besten 2009). Er wordt gesteld dat er grote diversiteit is aan vormen van *childhood*; kinderen zijn namelijk niet kinderen alleen: ze zijn jongen of meisje en maken tevens deel uit van verschillende etnische en sociale groepen (Den Besten 2009; James en Prout 2015). Deze benadering van *childhood* beïnvloedt de wijze waarop identiteit van kinderen actief geconceptualiseerd wordt (Den Besten 2009). Aptekar en Stoecklin (2014) stellen dat kinderen die op straat leven hoge mate van zelfredzaamheid hebben en dat de keuze om op straat te gaan leven vaak rationeel was, die afgezet werd tegen alternatieve opties. Deze actieve benadering wordt tevens ondersteunt doordat internationale instanties tegenwoordig de term “*children living and/or working on the streets*” hanteren, in plaats van “*street children*”, om zo meer nadruk te leggen op hun *agency* (De Benítez 2011). Voornoemde term sluit kinderen uit die niet op straat werken of leven, maar er wel mentaal mee verbonden zijn (Meincke 2011). Wij maken gebruik van de term *street-connected children*, hetgeen in ons perspectief het meest inclusief is.

De actieve rol van straatkinderen blijkt tevens uit het feit dat er straatkinderen zijn die niet per se wees of dakloos zijn, maar in plaats van naar school te gaan geld verdienen voor hun familie (Young 2004; Aptekar en Stoecklin 2014). Het komt ook voor dat kinderen de in hun ogen “*saaie*” thuissituatie verlaten en het “*avontuurlijke leven*” van autonomie en vriendschap op straat verkiezen (Aptekar en Stoecklin 2014). Volgens Grundling en Grundling (2005) is de enkele gemene deler onder straatkinderen het feit dat zij als groep verondersteld worden. De redenering achter deze definitie is dat straatkinderen straatkinderen zijn, omdat

hun jeugd, waarin ze in aanraking komen met verwaarlozing, criminaliteit en marginaliteit, in schril contrast staat met die van de hegemonische stedelijke middenklasse (Gigengack 2014). Het feit dat de jeugd van deze stedelijke middenklasse als ideaal gezien wordt, getuigt volgens Gigengack (2014) van een Westers ethocentrisme in het debat rondom straatkinderen. Dat zij als afwijkend gezien worden, maakt niet dat straatkinderen gereduceerd kunnen worden tot straatkinderen alléén (Van Blerk 2005; Gigengack 2014). Straatkinderen zijn namelijk meer dan simpelweg een categorie. Binnen een groep straatkinderen is het gebruikelijk dat er zich kinderen met uiteenlopende leeftijden bevinden, die samen in groepsverband leven (Gigengack 2014). De straat, waar deze groep samenkomt, vormt voor zowel jongens als meisjes de mogelijkheid om samen te komen en rond te hangen (Beazley 2000). Groepslidmaatschap is hierbij belangrijk (Panter-Brick 2002), sommige auteurs beschrijven dit ook als ‘surrogaat families’ (Ennew en Swart-Kruger 2003, 4).

Ondanks dat straatkinderen geen uniforme groep vormen, zijn er overeenkomsten zichtbaar. De grootste overeenkomst tussen voornoemde groep is dat zij op straat leven en werken, als gevolg van een gebrek aan toereikende leefomstandigheden in hun thuissituatie (Young 2003; Ennew en Swart-Kruger 2003). Zij worden door de maatschappij vaak afgewezen, lastiggevallen, achtergesteld en misdeeld. Door deze gemarginaliseerde positie hebben ze geen toegang tot onderwijs en gezondheidszorg, zijn hun kansen op redelijk werk en toegang tot fatsoenlijke accommodatie minimaal (Ennew en Swart-Kruger 2003). Ze zijn dakloos, gestigmatiseerd en vallen buiten de “normale” maatschappij, waardoor ze als *out of place* omschreven worden (Panter-Brick 2002; Saraví en Makowski 2011). Hiermee wordt gerefereerd naar de plaats die zij innemen in de maatschappij en de belangrijke rol van sociale constructies voor straatkinderen; die worden op die plek als ongepast gezien (Magazine 2003). Hier liggen morele connotaties aan ten grondslag, die stellen dat straatkinderen niet op straat horen, vooral niet op plekken waar men in het algemeen niet behoort te komen, zoals vuilnisbelten (Panter-Brick 2002; Beazley 2000).

Het samenkomen van straatkinderen wordt door anderen als bedreigend ervaren (Beazley 2000; Ní Laoire *et al.* 2010), wat bijdraagt aan een negatieve bejegening tegenover straatkinderen (Beazley 2000). Deze negatieve bejegening draagt bij aan de wijze waarop hun sociale identiteit gevormd wordt (Beazley 2000). Om meer inzicht te krijgen in sociale identiteit, ligt de focus in de volgende paragraaf op de vorming van identiteit, waarna we dit koppelen aan straatkinderen.

2.2. Sociale identiteit van straatkinderen (Dirk en Nathalie)

(Auteur: Nathalie)

Het concept identiteit wordt vaak gezien als abstract en moeilijk te definiëren (Jenkins 2005). In dit onderzoek hanteren we de definitie van Jenkins (2005, 18), die identiteit als volgt definieert: “*Identity is our understanding of who we are and who other people are, and, reciprocally, others people’s understanding of themselves and others (which include us).*” De auteur maakt hier geen onderscheid in terminologie tussen identiteit en sociale identiteit. Hij stelt namelijk dat alle menselijke identiteiten per definitie sociale identiteiten zijn, en een eventuele toevoeging van *social* omschrijft hij als “*somewhat redundant*” (Jenkins 2005, 17). Om misvattingen te voorkomen en duidelijkheid te creëren over welk aspect van identiteit wij het hebben, gebruiken wij wél sociale identiteit waarbij wij gebruik maken van de definitie van Jenkins, met de nadruk op sociale relaties.

In het artikel van Meacham (2001) waarin zij ingaat op socialisatie van jeugddelinquenten, waarop later dieper wordt ingegaan, beargumenteert zij dat door middel van gedrag, taalgebruik en kledij de jeugddelinquenten hun identificatie met een bepaalde groep of situatie kunnen uiten. In het onderzoek van Meacham onder jeugddelinquenten in LA, komt naar voren dat identiteit afhankelijk van de situatie is en dat identiteit per situatie kan verschillen, iets wat Kottak (2013) *the situational negotiation of social identity* noemt. Dit betekent dat de kinderen op de straat een identiteit kunnen laten zien en op school een andere identiteit laten zien die past bij de schoolsituatie. Desjarlais (1999) legt dit uit door middel van verschillende lagen. Een mens heeft verschillende lagen en deze lagen hebben verschillende functies en taken en worden daarom in andere omstandigheden gebruikt en tentoongesteld. Bij dit alles is te zien dat kinderen *agency* hebben; zij kunnen namelijk zelf kiezen wanneer zij welke identiteit laten zien. Dit proces van formatie van identiteit onder straatkinderen moet worden gezien in relatie tot tijd- en ruimte-specifieke plekken (Holloway en Valentine 2004, 120). In het artikel van Archer (1989) komt naar voren dat identiteit onder meisjes en jongens kan verschillen. Zij heeft drie studies verricht waarvan het resultaat was dat het bepalen van een identiteit voor jongens ongeveer gelijk opgaat met dat van meisjes. Echter blijkt de familie, en de plek in de familie belangrijker voor het bepalen van een identiteit voor meisjes. Er kwam ook naar voren dat meisjes interpersoonlijke relaties belangrijker vinden dan jongens dit vinden (Archer 1989).

Hoewel er verschillende soorten identiteiten benoemd worden in dit onderzoek, ligt de nadruk op sociale identiteit: identiteit aan de hand van relaties tot anderen. Echter, etnische identiteit en collectieve identiteit spelen ook een belangrijke rol. Kottak (2015, 125) definieert

een etnische groep als een “*one among several culturally distincts groups in a society or region*”. Etnische identiteit duidt erop dat een persoon zich thuis voelt, “*belonging*”, tot deze groep en dat zelf ook wil. Collectieve identiteit is een identiteit die gedeeld wordt met anderen, een gevoel van *belonging* tot een groep waarin men een gemeenschappelijke identiteit deelt.

Naast de *situational negotiation of social identity* is groepsorganisatie van *street-connected children* een belangrijke factor in het proces van identiteitsvorming, hier wordt in de volgende paragraaf dieper op ingegaan. Er zijn namelijk drie indicatoren die bijdragen aan vorming van sociale identiteit onder straatkinderen; groepsorganisatie, *space* en *multi-belonging* (Van Blerk 2003, 2005).

2.2.1. Groepsorganisatie (Auteur: Dirk)

Hoe de realiteit van het leven op straat geconstrueerd wordt, is van invloed op hun eigen normen en waarden, en hun groepsorganisatie (Holloway en Valentine 2004). Deze organisatie komt tot uiting in sociale interacties tussen straatkinderen (Aptekar en Stoecklin 2014). Volgens Ennew en Swart-Kruger (2003) heeft ook de negatieve bejegening van straatkinderen vanuit de maatschappij invloed op hun groepsorganisatie. Hun dagelijkse realiteit wordt op deze manier geconstrueerd en gereconstrueerd door middel van sociale constructies die verweven zijn met het publieke discours rondom straatkinderen (Ennew en Swart-Kruger 2003). Constructies van kinderen met betrekking tot hun collectieve identiteit zijn gebaseerd op verschil en gelijkheid (Hengst 1996, 43). Collectieve identiteit wordt sociaal geconstrueerd, stelt Mi’ari (2009). Hij omschrijft collectieve identiteit als “*a sense of belonging to a group, or number of groups, in which membership is claimed. As such collective identity is a subjective state, and can exist at many different levels.*” (Mi’ari 2009, 582). Hij voegt hieraan toe dat “*although identity is a subjective state, it is generally anchored in objective features, such as territory, language, history and culture*” (ibid.). Bij straatkinderen komt collectieve identiteit vooral tot stand door het erkennen en begrijpen van groepslidmaatschap (Hengst 1996). Een zeer interessant fenomeen is het feit dat straatkinderen elkaar bijnamen geven, die ze accepteren doordat ze opgenomen zijn in de groep (Ennew en Swart-Kruger 2003). Deze bijnamen onderstrepen hun collectieve identiteit, door het feit dat enkel de leden van die groep elkaar zo noemen ervoor zorgt dat de afstand tussen hen en de maatschappij verder toeneemt. Het bevestigt daarbij het gevoel van vriendschap en groepssolidariteit (Beazley 2000, 2003). Ook bevestigt dit dat het desbetreffende kind veranderingen ondergaat en deel uitmaakt van een collectieve identiteit. Deze collectieve identiteit bestaat eruit dat straatkinderen voor elkaar zorgen; ze staan voor elkaar op de uitkijk en waarschuwen als er gevaar dreigt. Beazley (2003,

112) stelt dat een dergelijk netwerk van solidariteit en reciprociteit gezien moet worden als afweersysteem tegen hun marginalisatie en als methode dient voor eigen, individuele ‘*survival*’. Onder straatkinderen wordt dit veel gebruikt doordat ze blootstaan aan constante onzekerheid en onveiligheid, wat een vereiste is voor het in stand houden van dit afweersysteem (ibid.). Deze veranderingen dragen eraan bij dat hun sociale identiteit actief wordt gevormd (Aptekar en Stoecklin 2014).

Collectieve identiteit heeft als gevolg dat het kind naar zichzelf kijkt in benamingen van een nieuwe sociale identiteit (Hengst 1996). Sociale identiteiten kunnen worden geconstrueerd door zowel interpersoonlijke relaties, als wel collectieve identiteiten (Brewer en Gardner 1996, 83). Het inkomen dat straatkinderen genereren, investeren ze bijvoorbeeld vaak in uiterlijk vertoon, waarbij ze hun sociale identiteit definiëren en hun zelfvertrouwen vergroten (Hecht 1998, 189). Deze sociale identiteit komt tot stand door de eigen persoon en de maatschappij te categoriseren. Door het categoriseren van de maatschappij ontstaan er een *in-* en *out-group*. De *in-group* is de groep waar de persoon in kwestie bij hoort en zichzelf mee identificeert. De *out-group* betreft de andere mensen in de samenleving, die bij andere groepen horen (Stets en Burke 2000). Dit categoriseren vindt plaats om vriend van vijand te onderscheiden. Een positieve identificatie met de eigen groep, de *in-group*, benadrukt het behoren tot die groep, waarbij tevens bepaalde identiteiten horen, stellen Saraví en Makowski (2011). Positieve identificatie met de *in-group* leidt tot *in-group favoritism* (ibid.). Hierdoor trekt men de eigen groep voor, waardoor verhoudingen tussen groepen grimmig kunnen worden, stellen Taylor en Moghaddam (1987).

In-group favoritism kan gerelateerd worden aan etnische identiteit, een perceptie van identiteit die gebaseerd is op gemeenschappelijke culturele kenmerken (Kottak 2013). Nagel (1994, 152) stelt in *Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture* dat deze etnische identiteit het best gezien kan worden als een “*a dynamic, constantly evolving property of both individual identity and group organization*”. Een onpopulaire groep kan negatief bejegend worden door andere sociale groepen wat, volgens Beazley (2003), zichtbaar is bij straatkinderen. De negatieve bejegening, en de vaak daarmee gepaarde stigmatisering door andere sociale groepen, benadrukt sociale identiteit van straatkinderen nogmaals (Beazley 2003; Ennew en Swart-Kruger 2003).

Groepsorganisatie is dus van invloed in hoe sociale identiteit tot uitdrukking komt, wat tevens gerelateerd is aan collectieve identiteit en sociale identiteit. Een ander aspect dat bijdraagt aan sociale identiteit van straatkinderen, is hun relatie tot de straat. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de relatie van straatkinderen tot ruimte.

2.2.2. *Space en multi-belonging* (Auteur: Dirk)

Het leven op straat is terrein van ontwikkeling van sociale identiteit (Beazley 2000), waarbij de totstandkoming van relaties tussen straatkinderen en *space* (de straat) belangrijk is voor de vorming van deze identiteit (Young 2003; Beazley 2003). Dit wordt onderschreven door Massey (1998, 128), die stelt dat “*the construction of spatiality can be an important element in building a social identity*”. Doordat straatkinderen hun thuis verlaten hebben, wordt het voor hen belangrijk om een zekere persoonlijke binding te krijgen met bepaalde locaties in een stad, om zodoende hun positie in de maatschappij te hervinden (Beazley 2000). Daarbij zorgt het ervoor dat ze zich op deze manier ruimtelijk kunnen ontwikkelen en zichzelf kunnen organiseren (Young 2003). Volgens Holloway en Valentine (2004, 120) bevinden deze ruimtelijke plekken zich voornamelijk op locaties die buiten het zicht van de reguliere maatschappij vallen en waar men gewoonlijk liever niet mee geassocieerd wordt, zoals rond vuilnisbelten en onder bruggen. Dit draagt bij aan een afwezig gevoel van *belonging* ten opzichte van de rest van de maatschappij (Saraví en Makowski 2011). *Belonging* wordt ook wel omschreven als het gevoel ergens een verbintenis mee te voelen, hetgeen tot stand komt aan de hand van persoonlijke ervaringen (Lovell 1998).

De ervaringen van straatkinderen, alsmede de onvoorspelbaarheid van deze ervaringen, zorgen er mede voor dat straatkinderen zich gemakkelijk aan nieuwe situaties aanpassen; ze nemen meerdere rollen aan en ontwikkelen zo een identiteit die aan meer dan één tijd of locatiegebonden is (Van Blerk 2005, 9). Dit wordt ook wel *multi-belonging* genoemd (ibid.). Dit uit zich in het toepassen van diverse overlevingsstrategieën, die worden aangepast aan hun situatie (Hecht 1998; Hecht 2001). De invulling van *multi-belonging* is dus context-specifiek; deze wordt gevormd door individuele ervaringen op straat, die van invloed zijn op sociale identiteit van straatkinderen (Aptekar en Stoecklin 2014; Hengst 1996). Beazley (2000, 55) omschrijft voornoemde locatie van straatkinderen ook wel als “*(in)between spaces*”. In de ogen van personen die geen deel uitmaken van de groep van straatkinderen, staan zij tussen de vrijheid en autonomie van het volwassen-zijn, en de verplichtingen en afhankelijkheid van het kind-zijn in (Bhabha 2012, 41). Deze *(in)between spaces* zijn het terrein waar persoonlijkheid geproduceerd wordt en waarvandaan zich nieuwe signalen van sociale identiteit en samenwerking ontwikkelen (Bhabha 2012). Er is dus verschil tussen het perspectief van straatkinderen en het perspectief van de maatschappij, met betrekking tot identiteit van straatkinderen. Vanuit het perspectief van straatkinderen vallen ze niet overal buiten; ze vormen juist een groep (Beazley 2003). Binnen zo'n groep kunnen vriendschappen gevoelens van sociale uitsluiting en stigmatisering verminderen, alsmede het welzijn van straatkinderen

verhogen (Lucchini 1996, geciteerd in Beazley 2003). Dit heeft hoofdzakelijk te maken met de ontwikkeling van collectieve identiteit en een hierdoor toenemend gevoel van *belonging*, waardoor een straatkind de mogelijkheid krijgt een actieve rol te vervullen binnen deze groep (Beazley 2003).

De informanten van ons onderzoek zijn voormalig *street-connected children* die zich op het moment van onderzoek in een tijdelijke verblijfplaats bevonden. Hier wordt getracht de kinderen te rehabiliteren en voor te bereiden op terugkeer naar familie en de samenleving. Daarom gaat het volgende hoofdstuk in op de verschillende soorten rehabilitatie en rehabilitatie centra, waarbij gekeken wordt naar de invloed van een dergelijk verblijf in een rehabilitatiecenter op sociale identiteit van *street-connected children*.

2.3. Identiteit en rehabilitatie centra (Auteur: Nathalie)

Door de jaren heen zijn er verschillende methoden geweest om straatkinderen en *street-connected children* te rehabiliteren, waarmee gepoogd wordt hen hun leven te laten leiden op de plek die bij hen hoort. Na de *paradigm* shift binnen *the new childhood studies* worden kinderen beschouwd als *agents* met de macht, kennis en positie om keuzes voor zichzelf te maken. Voor deze *paradigm* shift werden kinderen echter gezien als passieve bijstanders in hun eigen leven, waarin zij weinig tot geen invloed hadden. Door middel van verschillende rehabilitatietechnieken wordt ook identiteit van straatkinderen op verschillende manieren beïnvloed. In deze paragraaf wordt dieper ingegaan op hoe rehabilitatie van invloed is op identiteit van kinderen. Ten eerste wordt er ingegaan op de verschillende soorten aanpakken voor rehabilitatie. Daarna wordt de *socialization theory* behandeld en als laatste wordt er beargumenteerd wat nodig is voor een succesvolle rehabilitatie.

Munene (1996) is een doctor in de psychologie in Kampala. Hij heeft een kort artikel geschreven over straatkinderen in Oeganda en hoe straatkinderen het beste kunnen worden teruggeplaatst bij hun familie, wat volgens hem de juiste plek is. In dit onderzoek gaat het over de rehabilitatie van voormalig straatkinderen. Hoewel Munene (1996) spreekt over straatkinderen, kan dit echter ook op onze groep participanten, *street-connected children*, toegepast worden, omdat onze informanten en straatkinderen veel overeenkomsten vertonen.

2.3.1. Verschillende soorten rehabilitatie categorieën

Volgens Munene (1996) zijn de verschillende rehabilitatietechnieken grofweg in te delen in drie categorieën. Allereerst is er de institutionaliseerde aanpak. Deze is op te delen in terugplaatsing en volledige *institutionalisation*. Terugplaatsing houdt in dat de straatkinderen

allereerst van de straat ‘gered’ worden, daarna worden ze voor een periode opgevangen binnen een bepaalde organisatie, waarna ze teruggeplaatst worden bij familie. Daarnaast is er volledige *institutionalisation*. Dit houdt in dat de kinderen volledig in een opvang/institutie komen. Dit kan ook betekenen dat de kinderen in pleegzorg komen. De tweede categorie is *community based*. Dit houdt in dat er niet alleen gefocust wordt op de straatkinderen maar ook juist op de gemeenschap waar de kinderen vandaan komen. Door verschillende problemen in de gemeenschap aan te pakken en oplossingen te geven, wordt er gepoogd dat de gemeenschap een stabiele en veilige leefomgeving wordt en blijft. Dit is een meer preventieve techniek. Het idee hierachter is dat als de gemeenschap een veilige en stabiele leefomgeving is, er minder kinderen naar de straat gaan om op, en rondom, straat te leven (Munene 1996). De laatste categorie is de geïntegreerde techniek. Deze derde techniek is een combinatie van de eerste en tweede techniek. Er wordt zowel gefocust op kinderen van straat “redden”, ze in een tijdelijk huis op te vangen om vervolgens weer terug in huis geplaatst te worden bij hun familie en tegelijkertijd wordt er gefocust op het versterken van de gemeenschap. Daarnaast wordt er gekeken naar alle aspecten die een kind naar de straat kunnen duwen of trekken en wordt er geëvalueerd wat hieraan gedaan kan worden (Munene 1996). De aanpak waarbij kinderen eerst worden opgevangen in een tijdelijk onderkomen en daarna teruggeplaatst worden bij familie sluit aan bij de *socialization theory* waar Peters (1990) over schrijft in haar artikel. Peters (1990) gaat in op de *socialization theory* waarbij beargumenteerd wordt dat kinderen ‘goed’ sociaal gedrag aangeleerd kan worden door met anderen om te gaan die dit ‘goede’ gedrag vertonen. Dit is waarop Munene (1996) ook op duidt wanneer hij zegt dat kinderen in een tijdelijke opvang komen, waarin hen geleerd wordt wat geschikt gedrag is.

2.3.2. Socialization theory

Verschillende auteurs (McManus 2008; Meacham 2001; Peters 1990) beweren dat persoonlijke sociale interactie een manier is om te voorkomen dat kinderen naar de straat trekken en een goede manier is voormalige straatkinderen te rehabiliteren. Dit komt overeen met de *socialization theory* (Peters 1990). De *socialization theory* houdt in dat mensen gesocialiseerd worden door interactie met andere mensen. Socialisatie kan ook benaderd worden als nieuwe relaties bouwen met mensen waarvan geleerd kan worden (Meacham 2001). Meacham (2001) is een antropologe die schrijft over hoe door middel van socialisatie geprobeerd wordt jeugddelinquenten voor te bereiden op hun terugkeer in de samenleving. Door middel van omgang met anderen, die een voorbeeldrol vervullen, wordt gepoogd de jeugddelinquenten te laten wennen aan de heersende normen en waarden die gelden in de maatschappij. Een

voorbeeld hiervan is dat een leraar een voorbeeldrol heeft voor zijn leerlingen. Een belangrijk moment waar deze interactie plaatsvindt is tijdens schooltijd. Op school zijn de kinderen in contact met andere kinderen en de leerkrachten. De leerkrachten hebben een belangrijke rol in de *socialization theory*. Zij kunnen de kinderen het goede voorbeeld te geven en dienen zoals rolmodel voor de kinderen. Hierom worden leerkrachten in de *socialization theory* ook wel de agenten genoemd. De leerlingen worden gezien als novices, die nog moeten leren hoe het moet. Daarnaast leren de kinderen ook op een juiste manier om te gaan met andere kinderen (Meacham 2001; Peters 1990). Naast de scheiding tussen kinderen en leerkracht is er ook een duidelijke scheiding tussen wat geschikt gedrag, taalgebruik en kleding is voor school en wat voor kleding, taalgebruik en gedrag er op de straat thuishoort. Er is echter een *paradigm shift* geweest in *the new street children studies* waarna kinderen niet slechts beschouwd worden als passieve actoren, maar als actieve *agents* die zelf ook inspraak hebben. Door kinderen als actieve *agents* te zien is dat het tegenovergestelde van de *socialization theory* die kinderen beschouwd als mensen die worden gevormd door rolmodellen. Er is een spanning tussen de socialisatie theorie en *agency* van kinderen. Echter, zoals is gebleken in ons onderzoek, sluit het elkaar niet uit. In ons onderzoek kwam naar voren dat de kinderen in een zekere mate worden gesocialiseerd, maar wel zelf een rolmodel kiezen, wat duidt om een combinatie van deze twee theorieën.

2.3.3. Succesvolle rehabilitatie

McManus (2008) en Munene (1996) beargumenteren dat succesvolle rehabilitatie afhankelijk is van het goed samenwerken met de kinderen. Zoals eerder gezegd focust Munene (1996) op straatkinderen in Kampala. McManus (2008) beschrijft in haar artikel hoe de cultuur van het straatleven ingebed moet zijn in een interventieplan om dat tot een succesvolle interventie te maken. Hiervoor gaat zij in gesprek met dakloze jongeren en hoe zij interventies ervaren. Dit laat zien dat zij de jongeren zelf ook laat spreken en ze hier de kinderen dus beschouwd als (deels) zelfstandige, zelfbeslissende jeugd. Dit is ook hoe straatkinderen worden beschouwd sinds de *paradigm shift*. Dit beargumenteert Peters (1990), in zijn onderzoek onder scholieren, ook met de quote: “*Students are agents in their own socialization*” (1990:337).

Daarnaast is het belangrijk om de kinderen te stimuleren, complimenteren en bemoedigen in plaats van ze te bekritisieren. Met deze tactiek hebben kinderen er het grootste voordeel van (McManus 2008). Het is cruciaal dat er een vertrouwensband is tussen het (straat)kind en het rolmodel in de interactie (McManus 2008; Meacham 2001; Munene 1996). Deze vertrouwensband is allereerst al nodig om de kinderen in de opvang te krijgen (Munene

1996). Daarnaast is de vertrouwensband nodig tussen de novices en agenten om informatie uit te wisselen en van elkaar aan te nemen. Meacham (2001) laat dit goed zien aan hoe de mannelijke leraar een betere vertrouwensband met de kinderen heeft dan de vrouwelijke leraar. Zo ziet de mannelijke leraar er hetzelfde uit en heeft gelijksoortige ervaringen als de kinderen. Hierdoor kan hij de kinderen beter begrijpen en dit verdiept de vertrouwensband. Dat zorgt ervoor dat de kinderen sneller accepteren en als voor waar aannemen wat hij zegt. McManus (2008) en Munene (1996) geven beide aan dat rehabilitatie begint met deze vertrouwensband opbouwen en verdiepen. Het opbouwen van de vertrouwensband begint al als de kinderen nog op de straat leven. Als deze vertrouwensband is bevestigd, komen de kinderen in een opvang terecht (McManus 2008; Munene 1996). McManus (2008) noemt dit ook wel *pre-engagement* en *engagement*. Eenmaal in de opvang wordt er een alternatieve levensstijl aangeboden (Munene 1996). Als deze alternatieve levensstijl is geadapteerd en doelen zijn bereikt, wordt het kind teruggeplaatst bij familie of pleegzorg. Zo komt het kind gerehabiliteerd in de maatschappij (McManus 2008; Munene 1996).

Kortom, voor ons onderzoek zijn diverse concepten van belang: *street-connected* kinderen, identiteit en rehabilitatie. Allereerst blijkt dat *street-connected children* op de straat een collectieve identiteit vormen met andere *street-connected children*. Deze collectieve identiteit komt mede tot stand doordat *street-connected children* door de maatschappij negatief bejegend worden. Daarnaast worden *street children* als *out of place* gezien: zij horen niet op de straat. Als laatste is duidelijk geworden dat *street-connected children* meerdere identiteiten hebben en het is afhankelijk van de situatie welke identiteit zij laten zien.

Daarnaast gebruiken wij in ons onderzoek het concept sociale identiteit. Hiermee duiden wij op een identiteit in relatie tot anderen (Jenkins 2005). Tevens gaan wij ervan uit dat identiteit fluïde is, en dus per situatie kan verschillen, wat Kottak (2013) *the situational negotiation of social identity* noemt. Als laatste is er dieper ingegaan op rehabilitatie technieken. Het ziet eruit alsof deels opgevangen worden in een tijdelijke situatie met als doel teruggeplaatst worden bij familie een succesvolle aanpak is. Verder is het duidelijk geworden dat voor een succesvolle rehabilitatie de samenwerking met de kinderen goed moet zijn. Deze laatste aanpak is ook terug te zien bij Dwelling Places. Dwelling Places is een NGO in Oeganda die als motto heeft “*until every child has a chest to rest his head and a place to call home*”. In het volgende hoofdstuk wordt ingegaan op Oeganda, het land waar ons onderzoek heeft plaatsgevonden.

Context

Ons onderzoek is gefaciliteerd door de organisatie Dwelling Places in Kampala, Oeganda. Om ons onderzoek beter te kunnen begrijpen in de context van dit land, zullen we allereerst ingaan op percepties omtrent *childhood* in Oeganda. Vervolgens behandelen we de positie van *street-connected children* in Oeganda, gevolgd door visies betreffend gender en familiestructuren in Oeganda.

3.1. *Childhood* in Oeganda (Auteur: Dirk)

Childhood wordt gevormd aan de hand van verschillende locaties en cultureel-specifieke kennis (Cheney 2004). Familie neemt hier in Oeganda traditioneel een belangrijke plek in, wat van invloed is op de vorming van sociale identiteit bij kinderen (Aitken 2000 in Cheney 2005). Ze fungeert traditioneel als een “*social security system*” (Strobbe *et al.* 2012, 671), waarbij de *extended family* verantwoordelijk is voor kwetsbare familieleden en het overdragen van traditioneel sociale normen en waarden. Het Afrikaanse gezegde “*It takes a village to raise a child*” (Lancy 2014, 120) benadrukt de rol van de *community* in *childhood*. Kinderen maken namelijk niet enkel deel uit van familie (Lancy 2014), maar van een gemeenschap, waar bijvoorbeeld ook burens en vrienden van familieleden deel van uit kunnen maken, stelt Wyrod (2008).

Er zijn kinderen in Oeganda die niet opgroeien te midden van hun familie, maar een deel van hun jeugd op en rond de straat doorbrengen en zich sterk met de straat verbonden voelen; *street-connected children*.

3.2. Positie van *street-connected children* in Oeganda (Auteur: Dirk)

Sinds de jaren '60 is er gedocumenteerde geschiedenis van de aanwezigheid van straatkinderen in Kampala (Van Blerk 2005). Als gevolg van interne onrust in Oeganda volgde er in de jaren '80 een toename van straatkinderen naar Kampala, waardoor ze vandaag de dag onlosmakelijk verbonden zijn met het straatbeeld (Young 2003). De grote aanwezigheid van straatkinderen in Kampala zorgt ervoor dat kinderen vanuit omliggende, landelijke gebieden naar Kampala trekken (Van Blerk 2005). De meeste straatkinderen in Kampala zijn jongens tussen acht en zeventien jaar (*ibid.*). Meisjes zijn ook aanwezig op de straat, maar minder zichtbaar en in kleinere aantallen (Young 2003). Officiële gegevens over aantallen van *street-connected children* zijn zeldzaam, doordat het moeilijk is deze zeer mobiele groep in kaart te brengen (Strobbe *et al.* 2012). De redenen van hun aanwezigheid op straat lopen uiteen; van het krijgen

van te weinig eten tot huiselijk geweld, de grote overeenkomst is echter een problematische thuissituatie (ibid.). Een twaalfjarige jongen uit Kampala verklaart over zijn motieven om op straat te verblijven:

‘I went home because I ... just wanted to visit. Village life is too hard to stay there and in Kampala there are many things to do, you get money easily to buy fuel and watch videos and there is different foods ...’ (Van Blerk 2005, 13)

Lorraine van Blerk-Young is een vooraanstaand sociaal wetenschapper die veel onderzoek gedaan heeft naar straatkinderen in Kampala, met name naar hun complexe relatie met betrekking tot identiteit en uitsluiting. Over de kenmerkende relatie van straatkinderen met de straat en het straatleven stelt ze dat deze een belangrijk deel uitmaakt van hun identiteit (ibid.). Deze verplaatsing laat de fluïde identiteit van straatkinderen in Kampala zien. Dit zorgt ervoor dat sommige kinderen de straat verlaten, anderen zien hierdoor in dat het straatleven hun thuis is (Young 2004; Van Blerk 2005).

Door hun gemarginaliseerde positie worden straatkinderen uitgesloten van *public space*, waardoor zij een gevoel van *out of place* kunnen ervaren, stelt Young (2003). Straatkinderen in Kampala zijn zich namelijk bewust van hun gemarginaliseerde positie in de delen van de stad waar ze samenkomen (Van Blerk 2005). Ondanks dat de toegang tot deze plekken in hun ogen moeilijk is, gelden ze als ‘*safe havens*’, doordat deze plekken uitgesloten zijn van het normale leven in de stad (Young 2003, 624). Deze uitsluiting van *public place* komt voort uit het idee dat bepaald gedrag gepast geacht wordt binnen een bepaalde ruimtelijke context. Young (2003, 609) stelt tevens dat het ‘*otherness*’ van straatkinderen niet zozeer gebaseerd is op hun status als arme kinderen, maar op hun bijzondere relatie met het straatleven. Deze relatie is bijzonder doordat verschillende plekken in Kampala andere betekenissen en connotaties kunnen hebben (Ennew 2003; Van Blerk 2005). Door het leven op straat komen straatkinderen op deze plekken met veel verschillende groepen in aanraking, zoals straathandelaren, winkeleigenaren en voorbijgangers, waarop ze hun gedrag aanpassen (Young 2003). Hun identiteit vormt zich naar gedrag dat in een bepaalde context geaccepteerd wordt, zoals het roken van marihuana en het snuiven van benzine in hun *safe havens*. Bepaalde plekken in de stad worden beschouwd als plekken waar straatkinderen worden geaccepteerd. Afhankelijk van de locatie, passen zij hun identiteit deels aan. Dit leidt tot *multi-belonging* (Van Blerk 2005). De duur van hun aanwezigheid op een bepaalde plek is dus van invloed op hun identiteit (ibid.).

Er zijn diverse instituties in Kampala die straatkinderen van de straat pogen te halen en hen willen rehabiliteren, echter, zijn zij argwanend tegen dergelijke organisaties (Van Blerk

2005). Het doel van deze organisaties, die kinderen vaak onder willen brengen in tijdelijke opvanghuizen, is hen los te laten komen van de straat (ibid.). Vaak hebben ze in het begin namelijk geen intentie de straat te verlaten (Young 2003). Tevens bereidt een dergelijk opvanghuis straatkinderen voor op terugkeer naar een gezinssituatie, doordat ze daar gewend raken aan een gereguleerd leven. Eén van dergelijke instituties is Dwelling Places, die ons onderzoek heeft gefaciliteerd. Dwelling Places is een christelijke organisatie die zich bezighoudt met het rehabiliteren van *street-connected children* en het ondersteunen van hun families. Een onderdeel van het rehabilitatieprogramma van Dwelling Places zijn de *Transitional Rehabilitation Homes*. Deze tijdelijke opvanghuizen zijn bedoeld om de kinderen voor te bereiden op terugkeer naar school en terugkeer naar een thuissituatie. Dwelling Places heeft twee TRH's: één voor jongens vanaf vijf jaar, en één voor jongens tot vijf jaar en meisjes. Tevens biedt de organisatie families van voormalig *street-connected children vocational training* aan, zodat zij extra inkomen kunnen genereren en mede hierdoor een stabielere thuissituatie kunnen creëren.

3.3. Gender en familiestructuren in Oeganda (Dirk en Nathalie)

(Auteur: Dirk)

Oeganda is van oudsher een land met veel paternalistische structuren, waarbij de man gezien wordt als hoofd van het gezin (Wyrod 2008). Mannelijkheid is in Oeganda sterk gerelateerd aan het feit broodwinner te zijn (ibid.). De zogenaamde traditionele mannelijkheid wordt hierdoor vaak in verband gebracht met de notie van man als dominant en onderdrukkend (Burchardt 2017). Deze hegemonische percepties zijn van invloed op *childhood*: jongens worden grootgebracht met het idee later een familie te moeten onderhouden en beschermen, waarvoor ze fysiek sterk moeten zijn (ibid.).

Met de toenemende invloed van *human rights* en (inter)nationale aandacht voor vrouwenrechten zijn voornoemde structuren langzaam aan het vervagen (Wyrod 2008). Deze verandering wordt door mannen meestal niet onderschreven: er is onder mannen in Oeganda overeenstemming dat sommige aspecten van gendergelijkheid goed zijn, zolang ze niet de mannelijke autoriteit doen afnemen, vooral in huiselijke sfeer (ibid.).

(Auteur: Nathalie)

In het pre-koloniale koninkrijk van Buganda waren rechten en plichten verbonden aan familiebanden, *community* en individuele prestaties. Hoewel deze rechten en plichten er waren, was de macht en de privileges in handen van mannen. Na onafhankelijkheid in 1962 waren er autoritaire regimes van Idi Amin en Milton Obote. Deze twee regimes waren

vrouwonvriendelijk en hadden mannen alles voor het zeggen. Echter in 1986 kwam Museveni aan de macht, waarmee dingen veranderden. Museveni legde de nadruk op de politieke participatie van vrouwen en hij gaf vrouwen dezelfde politieke rechten als mannen. Hoewel dit een grote stap vooruit is ging Museveni niet verder dan politieke participatie (Wyrod 2008). Hedendaags zijn veel ngo's werkzaam voor gendergelijkheid in Oeganda (ibid.). Zoals eerder gezegd, vinden mannen gelijkheid op bepaalde vlakken goed, zolang de man de baas blijft in huis.

Families zijn belangrijk, ook in relatie tot straatkinderen. Hoewel straatkinderen vaak als geïsoleerd worden beschouwd en onderzoek vaak geen aandacht schenkt aan de familie en *community* van een straatkind, pleit Van Blerk (2012) ervoor dat dit juist wel moet gebeuren. Zo blijkt namelijk dat straatkinderen nooit helemaal hun banden met thuis en hun familie verbreken. Af en toe komt het kind thuis, volgens Van Blerk (2012), om hun verdiensten aan de ouders te geven, hun broertjes en zusjes te zien of voor schone kleren. Daarnaast is duidelijk geworden dat oudere kinderen zorg dragen voor de jongere kinderen. Iets wat niet alleen in de thuissituatie gebeurt, maar ook in de groepen van straatkinderen (Punch 2001 en Payne 2009 in Van Blerk 2012). Ondanks negatieve sentimenten over thuis, blijkt familie wel erg belangrijk te zijn voor straatkinderen, dit wordt uitgelegd aan de hand van de relaties tussen de kinderen binnen een gezin en de relatie met en tot de moeder, waarbinnen afhankelijkheid van elkaar een grote rol speelt (Van Blerk 2012).

Empirie

In het volgende hoofdstuk focussen we op de benadering van identiteit van voormalig *street-connected children* door Dwelling Places. We gaan in op Dwelling Places als organisatie, hun benaderingswijze van identiteit van de kinderen en vervolgens de rol die religie speelt voor de organisatie, alsmede hoe deze in de praktijk tot uitdrukking komt. In hoofdstuk 5 komt sociale identiteit van de meisjes aan de orde en in hoofdstuk 6 sociale identiteit van jongens.

4. Benadering van identiteit van voormalig *street-connected children* door Dwelling Places (Dirk en Nathalie)

Dwelling Places, kortweg DP, is een christelijke organisatie, die haar christelijke karakter hoog in het vaandel heeft staan. De zinspreuk van de organisatie is “*Until every child has a chest to rest his head and a place to call home*”, met daarnaast een tekst uit Jesaja 58: “*Your people will rebuild the ancient ruins and will raise up the age-old foundations; you will be called Repairer of Broken Walls, Restorer of Streets with Dwellings*” (Jesaja 58:12). Deze Bijbelse tekst illustreert de waarde die de organisatie hecht aan het christelijk geloof. Dit houdt in dat alle medewerkers christelijk zijn en er veel aandacht wordt geschonken aan het christelijke activiteiten, ook in de manier waarop het beleid van DP tot uiting komt.

(Auteur: Dirk)

Het beleid van DP is erop gericht kinderen zoveel mogelijk terug te brengen naar familie, binnen hun eigen cultuur. Het *rehabilitation process*, zoals omschreven in het *Organizational Profile* van Dwelling Places (2015, 5), heeft als doel “*to repair the identity of the self-image of our children*”. Het herstellen van deze identiteit wordt door DP grotendeels vanuit religieus perspectief benaderd. De invulling van het proces rondom *rehabilitation* van de kinderen is sterk religieus gericht. Dit betekent echter niet dat alle kinderen die in de TRH's verblijven, christelijk (moeten) zijn of dat DP dit voor hen voor ogen heeft. Faith is manager van de TRH in Buloba, waar de oudere jongens verblijven. Zij vertelt over de benaderingswijze van jongens in de TRH die niet-christelijk zijn en deel wilden nemen aan de Ramadan:

“They asked us: ‘for us, we are Muslims, so we want to fast for 40 days’, just as other Muslims do. And we could prepare meals, the flask for tea, we made sure they were in the office... So, when that time comes, Mike [de house father] used to set an alarm, they come, they eat, they pray, and that is it. Some of them were able to do it for 40 days,

others took like 28... Like that. But them being children, it shows you how strong a child can love his God.”²

Naast de mogelijkheid bieden van het belijden van religie, helpt DP de kinderen aan een geboortebewijs, waarop beschreven staat wie zij zijn; de naam van die persoon, de *tribe* en, indien bekend, de naam van de ouders. Op deze manier kunnen deze kinderen, als ze ouder worden, inzien waar ze vandaan komen, wat bijdraagt aan het veiligstellen en bewaren van hun sociale en culturele identiteit. Namen zijn in Oeganda namelijk sterk verbonden aan bepaalde regio's en *tribes*. Een andere naam zou de suggestie wekken dat het desbetreffende kind uit een ander deel van het land afkomstig zou zijn, wat afbreuk zou kunnen doen aan zijn of haar culturele identiteit. CD, *country director* van DP zegt hier het volgende over:

“[T]he worst bit is changing the name completely. As you already know, Dirk, that each region has names that are different. [...] Those come from some specific areas. You know how the Teso's have a different culture from the Buganda. Someone from Karamoja, given the name of a person from Buganda; completely different identity! And the child gets confused... 'Am I a Baganda or am I Karamojong?'”³

Dwelling Places houdt enerzijds rekening met de culturele achtergrond van kinderen en erkent deze achtergrond door, onder meer, namen van kinderen ongewijzigd te laten.

De kinderen verblijven in de TRH's in een tijdelijke setting. DP heeft namelijk een richtlijn van zes maanden als maximum gesteld voor verblijf in een TRH. De uitspraak *“Children do not belong to organizations, they belong to families,”*⁴ geeft het perspectief van de organisatie rondom kinderen goed weer. Faith onderstreept het transitionele karakter van de plek waar de kinderen verblijven: *“We have all met in this place and for a short while, he [jongen in TRH] is being told: 'go to class, go to the dining, go to...' It is a lot in the same time. [...] It is a big change! Because, it is a transition; it is gradual.”*⁵ Er is dus sprake van plotselinge verandering in de leefsituaties van kinderen als ze in een TRH terecht komen. Hierbinnen wordt gekeken naar de behoeftes van het individu: als een kind vanuit het perspectief van Dwelling Places meer *rehabilitation* nodig hebt, krijgt hij of zij dat ook. Duurzame herplaatsing bij de ouders of, als dat niet mogelijk is, bij andere familie binnen diezelfde *community* is het uiteindelijke doel van de organisatie.

---

² Faith, semi-gestructureerd interview, 21 maart 2017, Buloba

³ CD, semi-gestructureerd interview, 27 februari 2017, Kampala

⁴ Faith, semi-gestructureerd interview, 21 maart 2017, Buloba

⁵ Idem

In de dagelijkse praktijk komt de benadering van identiteit van de kinderen door DP tot uiting in de grote rol die de organisatie toebedeelt aan christelijk-religieuze activiteiten in beide TRH's. Daarom wordt in de volgende paragraaf ingegaan op de rol van religie met betrekking tot de jongens en meisjes in de TRH's.

4.1. Rol van religie (Dirk en Nathalie)

(Auteur: Dirk)

Op nummer één van de *Core Values* van Dwelling Places staat ‘‘*Christ*’’, met als toelichting: ‘‘*We are Christians that value offering services with Christian love and compassion, we uphold prayer at the centre of all our activities and achievements and we value Christian behavior amongst staff and all our beneficiaries*’’ (Dwelling Places 2015, 8). Met *beneficiaries* worden de kinderen bedoeld die onder de zorg van DP vallen, dus onder meer de kinderen die in de TRH's verblijven. Bovenstaande *Core Value* komen in beide TRH's tot uiting in ruim achttien uur per week aan christelijke activiteiten. Hieronder vallen *morning-* en *evening prayers*, *Family time*, *Friendship club*, *church* op zondag en drie keer per week *fellowship*. Hoewel de organisatie stelt dat er voor kinderen ruimte is hun eigen geloof aan te hangen, worden ze tijdens religieuze activiteiten als collectief behandeld, waarbij eenieder tijdens *fellowship*, bijvoorbeeld, leert om Bijbelverzen te reciteren. Als kinderen aangeven geen interesse te hebben, dienen ze alsnog aanwezig te zijn.

4.1.1. Rol van religie met betrekking tot meisjes en jongens binnen Dwelling Places

(Auteur: Nathalie)

Dwelling Places probeert het christelijk geloof, met de bijbehorende normen en waarden, over te brengen op de kinderen die in de *Transitional Rehabilitation Homes* wonen. Dit komt in verschillende dingen tot uiting in de TRH in Mutundwe, waar de meisjes en enkele jonge jongens wonen. Na meerdere dagen rondgelopen te hebben in de TRH, kwam ik erachter dat alle dagen zo ongeveer hetzelfde schema hebben in de TRH met hier en daar een afwijking: op doordeweekse dagen geldt opstaan, wassen, ontbijt, school, lunch, *play time*, *fellowships* (godsdiensles, een soort zondagschool), wassen, koken, diner, en naar bed. Op een vrijdag is er nog *Family time* in de middag, wanneer de aanwezige *staff* en kinderen spelletjes doen met elkaar en in de weekenden wordt school vervangen voor *friendship club*, wat een christelijke kinderbijbelstudie is met kinderen uit de buurt, en naar de kerk gaan. Aangezien er zoveel tijd wordt besteed aan religieuze activiteiten kan er geconcludeerd worden dat religie een

belangrijke rol speelt in het dagelijks leven in de TRH, wat ook overeenkomt met het organisatie profiel wat al op onderzoeksdag aan ons werd gegeven.

Als een kind eenmaal in een TRH leeft wordt het ook geacht de regels te respecteren en met het gehele programma mee te draaien. Hoewel dit wel zo benadrukt en naar de kinderen wordt uitgelegd, blijkt het in de realiteit niet helemaal zo te zijn en er is een verdeling voor wie wat doet: de oudere meisjes doen de was, de jongere meisjes helpen met koken, en de allerjongsten blijven vrij rondrennen en spelen. School en *fellowship* zijn hierop de uitzondering: hierbij moet iedereen aanwezig zijn en als iemand naar ‘buiten’ rent wordt die door de beveiligers weer teruggebracht. Er zou misschien gezegd kunnen worden dat Dwelling Places slaagt in het overbrengen van het christelijk geloof aan de hand van wat een van de informanten, Sandra, antwoordt als haar gevraagd wordt wie of wat het meest belangrijke is in haar leven: “*God. [silence] and my parents.*”⁶ Dit antwoord zou echter ook uit sociaal wenselijkheid kunnen voorkomen.

(Auteur: Dirk)

In de TRH in Buloba worden jongens vooral als groep benaderd, dit komt tot uiting in het feit dat activiteiten in de TRH collectief plaatsvinden; activiteiten worden groepsgewijs gedaan, waarbij eenieder dient te participeren. Activiteiten als het wassen van kleren, *Family time* en *fellowship*, voor ieder geldt hetzelfde tijdschema. Omdat DP een christelijke organisatie is, wordt er van de kinderen verwacht dat ze zich hiernaar schikken binnen de TRH. Dus in het geval dat een jongen in de TRH niet-christelijk is, is hij alsnog verplicht deel te nemen aan voornoemde christelijke activiteiten. In dat geval wordt hem verteld zich tijdens deze activiteiten te richten tot zijn eigen god.⁷ Deze praktische uitvoering van het christelijke beleid van Dwelling Places in de TRH is tweeledig: enerzijds moedigt het kinderen aan tot het christendom, anderzijds is er ook ruimte voor niet-christelijke jongens hun eigen geloof aan te hangen. “*In Dwelling Places, we have to serve one God, that is Jesus Christ. But we encourage children that, when you are resettled back to a Muslim background: ‘go and worship the way you worship the way your family worships God’.*”⁸ In het verleden werd, zoals hierboven beschreven, een vijftal Moslimjongens tijdens de Ramadan de mogelijkheid en ruimte geboden hierin te participeren.

De levens van de jongens in de TRH worden in sterke mate bepaald door routine en structuur. Dwelling Places stuurt erg aan op zelfredzaamheid van de jongens, zo wassen ze

---

⁶ Sandra, focusgroep, 22 maart 2017, TRH Mutundwe Kampala

⁷ Faith, semi-gestructureerd interview, 21 maart 2017, Buloba

⁸ Idem

dagelijks hun eigen kleren, helpen ze mee met de afwas en moeten ze elke dag samen water halen bij de waterpomp. Thuis worden kinderen geacht actief mee te helpen in het huishouden, iets wat bijdraagt aan hun identiteitsvorming, stelt Lancy (2014) in *The anthropology of childhood*. Door het actief bijdragen aan dagelijkse activiteiten in het huishouden is het kind niet langer anoniem en wordt een band geschept met oudere familieleden (ibid.). Deze participatie in het huishouden is volledig afwezig tijdens het leven op straat (Grundling en Grundling 2005), waardoor je zou kunnen zeggen dat DP de jongens op deze manier voorbereidt op het leven thuis. De jongens worden namelijk zoveel mogelijk benaderd alsof ze in een ‘normale’ thuissituatie zijn, waarbij ze actief mee dienen te helpen in het huishouden.

4.2. Genderpercepties (Auteur: Dirk)

Dwelling Places heeft bepaalde opvattingen over wat geschikt is voor jongens en meisjes, opvattingen die gerelateerd zijn aan en gevormd worden door hegemonische genderpercepties in Oeganda. DP behandelt jongens en meisjes apart, omdat er tussen hen grote verschillen zijn, stelt de *country director* (“CD”) van de organisatie. Hij vertelt over mannelijkheid en vrouwelijkheid, en hoe de omgeving van een kind van invloed kan zijn op de ontwikkeling hiervan.

“[W]hen you find if a girl grows up in an area with generally men, boys, she will become more muscular. She will be very offensive and strong. That have helped shape her identity to behave like a guy, and that’s because she’s been around guys. Likewise, if a guy spends time around a girl, ladies only, he is going to be all soft and lovely and all that.”⁹

Dit laat zien dat meisjes en jongens verschillend worden benaderd en behandeld, en dat daardoor ook hun sociale identiteit indirect wordt beïnvloed. Zij die zich niet naar de heersende gendernormen conformeren, worden namelijk sociaal uitgesloten (Van Blerk 2005). Om een beter beeld te krijgen van hoe die sociale identiteit wordt gevormd, wordt hieronder ingegaan op opvattingen rondom gender in Oeganda. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van het volgende gespreksfragment. CD: *“In Uganda, if a boy does not fight, you wonder what’s wrong with this boy. Because it’s part of our growth, marking the territory of touching my things.”¹⁰* Dit komt in de praktijk tot uiting in het feit dat stoeien en vechten onder jongens in de TRH gedoogd wordt door de *staff* van DP. Deze relatie tussen fysiek voorkomen en mannelijkheid

---

⁹ CD, semi-gestructureerd interview, 27 februari 2017, Kampala

¹⁰ Idem

is tevens gerelateerd aan de etnische identiteit van de meerderheid van de jongens in de TRH in Buloba. Hier wordt in hoofdstuk 6 dieper op ingegaan.

5. Sociale identiteit van voormalig *street-connected* meisjes (Auteur: Nathalie)

Bij sociale identiteit wordt identiteit geconstrueerd aan de hand van de situatie en de personen op dat moment aanwezig. Daarom is het belangrijk om te kijken naar de verschillende relaties die onze informanten hebben. Allereerst wordt er gekeken naar de relatie tot de familie, daarnaast relatie binnen Dwelling Places en als laatste gekeken naar relaties tot derden. Wij hebben voor deze indeling gekozen omdat ons onderzoek en onze hoofdvraag ingaat op de tijdelijke situatie waarin de kinderen, onze informanten, zich bevinden, vandaar in relatie tot Dwelling Places. Daarnaast is gebleken dat relatie tot familie voor zowel de jongens als meisjes belangrijk bleek te zijn. Echter praten de meisjes met positieve gevoelens over familie, terwijl de jongens dat met meer negatieve gevoelens doen. Als laatste hebben wij gekeken naar de relatie met derden. Wij zijn ons ervan bewust dat de term “derden” niet ideaal is. Desondanks hebben wij voor de titel “relatie tot derden” gekozen, omdat dit in ons perspectief de diverse inhoud, namelijk educatie en sponsors bij de meisjes, en thuis, *the streets* en de toekomst bij de jongens, zo volledig mogelijk dekt. Uit de data bij meisjes kwamen hier andere onderwerpen naar voren dan bij de data bij de jongens.

5.1. Relatie tot familie

Stof dat opwaait, gillende stemmen, armen die door elkaar heen vliegen en een aantal kinderen in een cirkel staand: er is weer eens een ruzie bezig. Als ik iets dichterbij kom zie ik dat Danny weer met de andere jongetjes aan het vechten is om één van de kleine fietsen die de TRH rijk is. Terwijl zij druk aan het vechten zijn, speelt Joy rustig met het inmiddels verlaten fietsje verder. De jongens zijn vergeten dat ze om het fietsje vechten en gaat het inmiddels over terugslaan en het verdedigen van zichzelf. Er is inmiddels ook een tweedeling ontstaan: Danny vs. de rest. Even later klinkt het druk gekwebbel van de oudere meisjes die eraan komen lopen. Zodra Missy doorheeft dat haar broertje (Danny) aan het vechten is, kijkt ze ineens donker. Met haar mond vertrokken en een gefronst voorhoofd dringt ze zich langs de andere kinderen heen en grijpt in. Ze verdedigt Danny en even later pakt ze hem op, loopt ze kordaat weg uit de groep en gaat, afzijdig van de groep, met hem zitten en sust hem zacht in haar armen.

Hierboven wordt beschreven hoe een grote zus haar kleine broertje te hulp schiet in een ruzie waarin hij in de minderheid is, in een ruzie over een fiets in de TRH Mutundwe. Het zorgen voor elkaar is een essentieel onderdeel in de Oegandese cultuur. In een familie is er vaak een bepaalde hiërarchie aanwezig: vaak is de vader het hoofd van het gezin en eveneens de (hoofdzakelijke) broodwinner, daarnaast staat de moeder die de zorg draagt voor het huishouden en de leden van het gezin; daarna komen de kinderen, die vaak van oud naar jong

verschillende taken hebben om mee te helpen in het verdienen van geld of in het huishouden (Lancy 2014; Van Blerk 2012; Wyrod 2008). Louis, een *staff* medewerker van Dwelling Places en onze gids de eerste dagen, geeft een uitleg over hoe “de Afrikaanse cultuur” familie ziet:

Louis: “The African culture is that everybody looks after everybody in a village. Every woman can watch over you, if you are a kid. Every woman is your mommy and every man can be your dad. That is the way things were. That part of the culture is slowly disappearing.”¹¹

In Dwelling Places komt dit tot uiting doordat alle medewerkers door de kinderen tante of oom genoemd worden, en vaak ook een grote invloed hebben in de levens van de kinderen, zoals bijvoorbeeld voormalig DP-kind Scott aangeeft:

“Scott: One of the things that I learned and accepted is. You know, I don’t blame God for my bad family. Yes, my mom couldn’t give good care, but I still love her. And now I have a lot of family from Dwelling Places.

[..]

I got colleagues who are like family and I got friends all over the world, those people are also my family you know.”¹²

Wat hieruit kan afgeleid worden is dat familie in de Oegandese, of Afrikaanse cultuur zoals Louis zegt, niet slechts bloedverwanten zijn: het gaat verder dan dat. D, ook een voormalig Dwelling Places kind zegt het volgende wat dat mooi weergeeft:

D: “The most important lesson I learned in live is that family is not necessary by blood. Love cuts across anything. Some people are family but are not blood related.”¹³

Wanneer mijn informanten gevraagd worden over familie, en de mensen die belangrijk voor hen zijn, geven zij als antwoord:

---

¹¹ Louis, rondleiding/introductie – veldwerkaantekeningen, 1 februari 2017, Kampala

¹² Scott, semi-gestructureerd interview, 12 april 2017, Kampala

¹³ D, semi-gestructureerd interview, 14 maart 2017, Kampala

Nathalie: "Who is the most important person in your life?"

Madeleina: "My aunt"

Zinabuh: "Uncle"

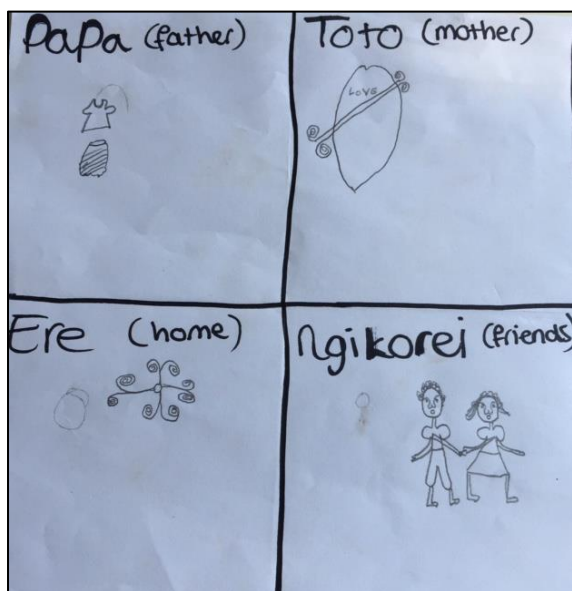
Sandra: "God and my parents"

Nathalie: "Could you explain why these people are the most important?"

Madeleina: "My aunt took care of me and moved with me"

Sandra: "I love my parents"¹⁴

Aan de hand van de antwoorden van de meisjes kan er geconcludeerd worden dat voor de meisjes familie een belangrijke factor is. Ieder meisje heeft wel een of meerdere personen in haar familie die zij belangrijk vindt. Deze familie hoeft echter niet bloedverwant te zijn. Wat ook duidelijk wordt door Louis, D en binnen DP: familie kan breder getrokken worden dan alleen bloedverwanten. Dat familie en concepten van *home* zijn voor de meisjes kwam ook naar voren bij het tekeningen maken over papa, mama, *home* en vrienden (zie ook figuur 1). Er was de meisjes verteld dat ze konden tekenen wat ze wilden bij deze woorden. Zo kwam naar voren dat de mama liefde gaf, maar dat de vader kleren voor haar kocht en daarom hield Madeleina van hem.

Figuur 1: tekeningen over papa, mama, *home* en vrienden door Madeleina, gemaakt op 14-04-2017 in TRH Mutundwe waarin zij heeft getekend wat zij met haar vader, moeder, *home* en vrienden associeert.

De huishoudelijke taken komen vaak naar voren in de verschillen onderzoeksactiviteiten. Als er over de tijd gesproken wordt dat de meisjes nog bij hun ouders leefden, komen deze huishoudelijke taken ook al terug. Ze geven aan dat hun taken bestonden

¹⁴ Madeleina, Zinabuh, Sandra, focus groep 22 maart 2017, TRH Mutundwe

uit hout zoeken voor het vuur in de keuken, water halen of in de tuin werken, ook zeggen ze aan dat ze dit ook leuk vonden om te doen. Dit kan verklaard worden doordat ze door het doen van deze taken meehelpten in het huishouden. Door middel van deze taken helpen zij hun ouders, of andere familieleden, waardoor zij ook hun plek in de familie innemen. Dit kan gelinkt worden aan hoe Jenkins (2005) identiteit conceptualiseert. Hij (Jenkins 2005) beargumenteert namelijk dat identiteit gelinkt is aan andere mensen: zonder de ander kan je jezelf niet identificeren. Hierop voortbouwend kan wellicht gesuggereerd worden dat door middel van het uitvoeren van deze taken, zij [de meisjes] onderdeel uitmaken van de familie en daaraan hun identificatie, op dat moment, vastpinnen als zijnde dochter. Dit kan gelinkt worden aan wat Archer (1989) over dat meisjes sociale identiteit vaker in relatie tot familie, en bijbehorende familierollen, bepalen. D, een voormalig DP-kind en *staff* medewerker bij Dwelling Places zegt het volgende in een interview: “*I think identity is a belonging. A family can identify you. [...] It is just belonging and your roots [...] My identity has a bit of competitions but yes my dad and mom.*”¹⁵. Dit laat ook zien dat familie wel degelijk van invloed is op identiteit.

Zo zegt ook een van de meisjes dat ze de taken leuk vindt om te doen omdat ze hiermee haar moeder helpt, die dan weer het eten kan koken voor de familie¹⁶. Dit doet vermoeden dat de meisjes het fijn vinden om te helpen omdat ze daarmee, zij het indirect, voor hun familie kunnen zorgen, zichzelf nuttig en gewaardeerd kunnen voelen¹⁷. Deze waardering kan de relatie tussen volwassenen en de kinderen versterken en dit is ook waar Meacham (2001) in haar artikel op duidt. Zij schrijft over de rehabilitatie van jonge delinquenten in LA. Waardering, respect en gesprek tussen volwassenen, die als rolmodel kunnen dienen, en kinderen kan een goede basis zijn voor een succesvolle rehabilitatie van kinderen. Het artikel van Meacham (2001) gaat over jonge delinquenten, wat op het eerste gezicht iets heel anders lijkt dan voormalige straat- of *street-connected children*. Echter, bij beide groepen kinderen is de sociaaleconomische achtergrond niet zo sterk en hebben zij vaak te maken met een moeilijke jeugd¹⁸. Bij de informanten, de *street-connected children* heeft dit ertoe geleid dat zij op de straat of in sloppenwijken kwamen te leven. Het kan ook zo zijn dat de kinderen wel een ‘thuis’ hebben in de sloppenwijk, maar overdag en soms ook ’s nachts op de straat te vinden zijn, dus *street-connected* zijn. Een goed voorbeeld hiervan is het leven van Sandra, een van mijn

---

¹⁵ D, semi-gestructureerd interview, 5 april 2017, Kampala

¹⁶ Scola, woordenblad met gesprek, 20 maart 2017, TRH Mutundwe

¹⁷ Scola en Sandra, tekeningen met gesprek, 4 april 2017, TRH Mutundwe

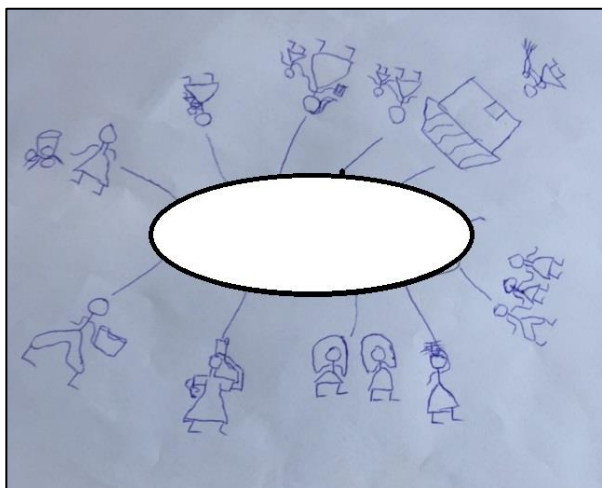
¹⁸ Zinabuh, tekeningen met gesprek, 31 maart 2017, TRH Mutundwe

informanten, een meisje van 10: zij is opgegroeid in een ruraal gebied bij haar ouders en is zelfs een jaar naar school geweest. Daarna echter is zij naar haar tante in de sloppenwijken van Kampala gestuurd vanwege economische redenen, er werd gedacht dat zij hier (in Kampala) meer geld kon verdienen dan in het dorp. Dit heeft ertoe geleid dat Sandra dagelijks op de straat te vinden was, op zoek naar werk of aan het bedelen¹⁹.

Zoals eerder gezegd geven de meisjes aan dat ze van een familie houden en ze erg belangrijk vinden. Echter, in hoofdstuk zes, geven de jongens aan dat familie voor hen minder belangrijk is. Dit zou mogelijk kunnen komen door de verschillende genderpercepties in Oeganda en de daarbij horende genderrollen. Zo beargumenteert Archer (1989) dat sociale identiteit bij meisjes meer afhankelijk is van familie dan het geval is bij jongens. Wyrod (2008) laat zien dat dit nog steeds zo is, aangezien de algemene aangenomen regel nog steeds is dat de man de baas in huis is, terwijl de vrouw zorg hoort te dragen voor het huishouden.

5.2. Relatie binnen Dwelling Places

Ik zat op het trapje dat leidt naar de keuken en de grote zaal. De zon brandt nog goed fel en de geluiden van schaterlachen, stromend water, kletsnatte kleren en geklets zweven naar mij toe. Het is rond 5 uur, het is tijd voor de was. Schooluniformen die vandaag vies zijn geworden door zwetende tienermeisjes, kleine deugnieten van jongens, en van de meisjes die in de bomen hebben geklommen. Ondergoed, waar de meisjes nogal preuts en geheimzinnig over doen, en speelkleden die het water zwart laten kleuren. Wassen is een van de taken die oudere meisjes hebben in de TRH en ik blijf me erover verbazen wat voor spektakel het altijd is. Als mama S de meisjes aanspoort om hun wasgoed te pakken en te komen wassen is het een wirwar van kleren en kinderen die nog net niet over elkaar heen struikelen. De tienermeisjes zijn zo enthousiast omdat ze iets te doen hebben en hun taken graag goed uitvoeren en de jongere

kinderen omdat ze misschien kunnen helpen en anders met het water kunnen spelen. Alle kinderen helpen overal het algemeen graag en vechten om wie de *auntie salo's* mag helpen.

Figuur 2: Tekeningen-web van Rosie waarin zij tekent wat zij allemaal associeert met zichzelf. In het midden stond haar naam en zij mocht tekenen wat zij belangrijk vond. Zo wast zij kleren, haalt zij water, kookt zij, maakt ze vuur, haalt ze hout, speelt ze met vrienden, broers en zussen en is zij bij haar moeder.

¹⁹ Sandra, zelfbeeld gesprek, 4 april 2017, TRH Mutundwe

Als het wassen al bijna klaar is, komt de kokkin langs me heen stuiven. Ze komt voorbij in een rap tempo met een frons op haar hoofd. Het is bijna etenstijd en het koken moet nog beginnen. Ik hoor rap gepraat in Luganda en even later komt ze terug met 5 meisjes. De meisjes komen om mij heen zitten en beginnen al snel om mij *Karamojong* te leren: de taal van hun dorp en stam. Terwijl zij mij de woorden voor haar (op je hoofd) en been en alles wat er maar tussen zit leren, zijn ze bonen aan het schoonmaken. Natuurlijk doe ik dapper mee met bonen schoonmaken, maar stiekem heb ik geen idee wat ik aan het doen ben. Als de meisjes de hele pan bonen hebben schoongemaakt, zit ik nog steeds met de eerste vijf bonen in mijn hand. Het is verbazingwekkend hoe graag en snel de meisjes taken doen: het wassen gebeurd al zingend en snel; de bonen worden effectief en goed schoongemaakt terwijl ze druk bezig zijn een leraar voor mij te zijn; bedden worden opgemaakt in secondes; de zaal grondig geveegd; en de tafels goed geboend. Half werk kennen ze niet.

De situatie hierboven beschrijft hoe een typische dag eraan toe gaat in de TRH van Dwelling Places in Mutundwe: naast dat de meisjes 's ochtends school hebben en 's middags godsdienstles, moeten vooral de oudere tienermeisjes huishoudelijke taken doen. In mijn ervaring was ik zelf nooit zo dol op helpen in het huishouden, in de TRH zag ik echter enthousiasme om te helpen met huishoudelijke taken. In de gesprekken met de meisjes gaat het ook vaak over deze activiteiten, en hieruit valt af te leiden dat huishoudelijke taken belangrijk voor hen zijn en in hun dagelijks leven terugkomen. Deze taken associëren de meisjes ook met zichzelf zoals te zien is in figuur 2.

In de TRH kan zo'n relatie tussen kind en volwassenen gezien worden in verband met de huishoudelijke taken. Als de meisjes deze taken namelijk goed doen, worden zij geprezen door de leidinggevende volwassene, wat de relatie tussen de kinderen en de volwassenen versterkt. Dit is ook wat in Meacham (2001) gebeurd en wat dus kan meehelpen aan een succesvolle rehabilitatie van de meisjes in de samenleving en familie. Deze relatie tussen volwassenen binnen de TRH en de kinderen helpt ook bij de identificatie van de meisjes. Zo heeft Kottak (2013) het over *the situational negotiation of the social identity*, wat goed te zien is binnen het dagelijks leven in de TRH. Zo is de verhouding tussen de lerares en de kinderen anders dan de relatie tussen de huismoeders en de meisjes, en nog weer anders is de relatie tussen de kokkin en de meisjes, wat laat zien dat in iedere context de meisjes, en breder getrokken iedereen, zich anders opstellen en zich anders identificeren.

5.3. Relatie tot derden

De relatie tot derden is bij de meisjes opgedeeld in educatie en sponsors. Mijn informanten willen graag een goede educatie, waardoor ze een goede baan hopen te krijgen. Met hun salaris willen ze hun familie ondersteunen. Het verlangen naar een sponsor hangt samen met dit verlangen naar een goede educatie. Een sponsor draagt namelijk, onder andere, de financiële lasten voor een kind en betaalt ook het schoolgeld.

5.3.1 Educatie

“D: So, I quite, I imagined going back to my stepmom and I wanted to finish school, I wanted to go to secondary school. [...] It was a crazy idea, but well I should jump on a taxi and maybe go and look for this lady. Back then for me I didn't know anything about street children. For me, all I wanted was to finish school, I thought this lady in a way she would help, or if I was lucky I would find where my dad was staying.”²⁰

Bovenstaande quote is van een voormalig straatkind dat ook door Dwelling Places is opgevangen en inmiddels een werknemer van Dwelling Places is. Alles wat zij wilde was haar middelbare school afmaken en heeft daarvoor haar relatief veilige leventje achtergelaten, is in haar eentje naar Kampala gereisd op zoek naar een missionaire mevrouw die haar misschien kon helpen. In haar zoektocht naar deze mevrouw is zij bij Dwelling Places terechtgekomen, wat toen nog een “*An open door*” heette²¹.

Veel van mijn informanten delen dit verlangen met D: zij willen graag een goede educatie waarmee ze een goede baan kunnen krijgen. Onderstaand citaat geeft dit goed weer:

Agnes (12): I have a dream to go to university. I hope I get a sponsor soon, so I can study.

Sandra: I want a sponsor and university as well.

N (translator) gives an example about an ideal space: a farm/ a house/ etc.

N (translator): they all say they hope to get a sponsor soon so they can get a good education and thanks to that education a good job²².

---

²⁰ D, semi-gestructureerd interview, 5 april 2017, Kampala

²¹ Idem

²² Madeleina en Sandra, focusgroep, 22 maart 2017, TRH Mutundwe

Als ik mijn informanten raag naar hun ideale plaats geven ze een antwoord dat te maken heeft met educatie; universiteit, school etc.: hieruit kan worden afgeleid leidt dat educatie belangrijk voor hen is²³. School is in de TRH Mutundwe opgedeeld in een jongere klas voor de kinderen van 3-7 jaar oud en de oudere klas is voor iedereen van 7 jaar en ouder. Vanwege ethische redenen zijn mijn informanten minimaal 10 jaar oud. Het klaslokaal is voor hen een belangrijke ruimte omdat dit de plek is waar hen dingen geleerd worden en de lerares de volledige aandacht voor hen heeft. Het aandacht krijgen van volwassenen wordt vaker aangegeven als positief en waardevol voor de meisjes²⁴. Dit kan wellicht verklaard worden doordat zij vroeger minder aandacht speciaal op hen gericht hebben gekregen. Meacham (2001) ziet het klaslokaal in haar artikel als de belangrijkste ruimte voor het opbouwen van een vertrouwensband tussen de leraar (het rolmodel) en het kind. Dit gebeurt ook in Dwelling Places doordat de kinderen veel tijd doorbrengen met de lerares en zij hen ook de aandacht geeft waar de kinderen naar verlangen. Het schoolwerk nakijken is een goede plek waar school, of institutioneel, en persoonlijk elkaar raken. In de situatie van het klaslokaal in TRH Mutundwe kan dit breder getrokken worden naar niet alleen het schoolwerk nakijken maar naar de hele schooltijd. Zo leert de lerares niet alleen de standaard vakken zoals rekenen en lezen, maar leert zij ook hoe de meisjes een baby moeten wassen of vaseline moeten maken. Iets wat de meisjes niet nodig zullen hebben op school of tijdens hun carrière, maar wel tijdens hun persoonlijke leven van pas komt.

Het enthousiasme voor hun educatie komt goed tot uiting in onderstaande vignette:

Het is tijd voor pauze: hoewel de oudere meisjes nog met het puntje van hun tong aan het werk zijn, wiebelen de jongere meisjes onrustig op hun stoelen heen en weer. Ze hebben hun werk af, zijn met verwachtingsvolle ogen bij mij gekomen om het te laten nakijken en lopen met glimmende ogen en een glimlach van oor tot oor weer naar hun plek als zij een vinkje en een sticker hebben gekregen. Ogen schieten van mij naar de klok, naar de lerares en naar de anderen rondom de tafel: mag de bel al gerinkeld worden? Een paar minuten later geeft de lerares het teken en rennen de kinderen op mij af: wie mag vandaag rondgaan met de bel? Na kort heen en weer getrek maak ik er een einde aan door iemand te kiezen. En met twee seconden staan alle kinderen buiten: nog even heen en weer razen, elkaar plagen en vechten over wie er op de schommel mag voordat de *porridge* er is. Tien minuutjes, heel wat brandjes geblust, en kinderen op hun plek zetten later, zitten ze op een rijtje op de veranda, in een heerlijk ochtendzonnetje, hun *porridge* te drinken: het zou een fantastische foto zijn geweest. Even

---

²³ Idem

²⁴ Awase Rosemary, zelfbeeld gesprek, 4 april 2017

daarna laat de juf de bel klinken. Het stof vliegt op, de sandalen klinken op de stenen en de lege bekers staan binnen een aantal tellen verloren: klas gaat weer beginnen. Als ik kort daarna de meisjes het klaslokaal in volg, zitten ze allemaal keurig om hun stoel met hun rode wijde uniform rokjes recht getrokken: ze zijn er helemaal klaar voor, kom maar op met de volgende les!

5.3.2. Sponsoren

Dwelling Places werkt met het systeem van een sponsor voor ieder kind. Een sponsor kan een particulier zijn, een familie of een andere organisatie zijn die doelgericht geld overmaakt naar Dwelling Places voor het levensonderhoud en/of de educatie van een kind. Er kan echter ook een persoonlijke, vertrouwelijke band ontstaan tussen het kind en de sponsor. Dit is bij Scott, voormalig Dp kind en huidig DP medewerker het geval:

*Scott: "My mom used to pray for me. That is nice, don't get me wrong. But that didn't get me education, or money for food. Donnah, my sponsor, is like a mother to me. She helped me to stand on my own two feet. So I kinda see her, and Dwelling Places as well, as my parents. Thanks to them I'm independent."*²⁵

Scott geeft meerdere keren aan dat zijn sponsor, een vrouwelijke vriend uit het Verenigd Koninkrijk, zijn leven heeft veranderd. Niet alleen heeft zijn sponsor de financiële lasten voor hem gedragen, maar ze heeft hem ook persoonlijke bemoedigd en gesteund. Mijn informanten, meisjes die op dit moment in de TRH wonen hebben ook verlangen naar een sponsor. Zij zien dit echter alleen nog in relatie tot de financiële lasten en educatie²⁶.

Naast de huidige DP-kinderen, waaronder mijn informanten, en Scott geeft ook voormalig DP kind en huidig DP medewerker, D aan dat haar sponsor belangrijk was omdat zij haar schoolgeld betaalde waardoor D haar educatie kon afmaken²⁷. Jenkins (2005) benadrukt identiteit in relatie tot anderen. Sponsoren van (voormalig) DP-kinderen kunnen deze 'anderen' zijn waar Jenkins (2005) over heeft. De sponsoren helpen de kinderen door middel van educatie, maar ook bouwen zij een relatie op met de kinderen zoals Scott en D, voormalige DP-kinderen en huidig DP medewerkers laten zien.

---

²⁵ Scott, semi gestructureerd interview, 12 april 2017, Kampala

²⁶ Madeleina en Sandra, focusgroep, 22 maart 2017, TRH Mutundwe

²⁷ D, semi gestructureerd interview, 14 maart 2017 en 5 april 2017, Kampala

Tot slot kan er geconcludeerd worden dat familie een belangrijke rol speelt voor sociale identiteit bij de meisjes. Dit is in overeenkomst met Archer (1989) en past ook bij de genderrollen die Wyrod (2008) aanhaalt. Daarnaast hopen de meisjes op een goede educatie, waardoor zij een goede baan kunnen krijgen en zo hun familie kunnen helpen. Ook hier komt het belang van familie voor de meisjes weer naar voren. Daarnaast blijkt dat de DP *staff* ook invloed heeft op sociale identiteit van de meisjes en dat sommige *staff* als rolmodel wordt gezien door de meisjes. Dit is in tegenstelling tot wat we bij de jongens hebben gevonden in de data. In het volgende hoofdstuk wordt ingezoomd op de TRH Buloba, waar de jongens verblijven.

6. Sociale identiteit van voormalig *street-connected* jongens (Auteur: Dirk)

Om inzicht te krijgen in sociale identiteit van de jongens in TRH, is het van belang in te gaan op hun etnische identiteit. Sociale identiteit kan namelijk voor een groot deel worden gevormd door etnische identiteit (Lancy 2014). Op twee na, identificeerden de jongens in de TRH zich als Karamojong: een etnische groep, afkomstig uit het noorden van Oeganda. Sociale identiteit wordt onder meer gevormd aan de hand van etnische identiteit en sociale relaties (ibid.). We behandelen de uitdrukking van sociale identiteit van voormalig *street-connected* jongens in de TRH op drie niveaus. De organisatie van dit hoofdstuk is anders dan de organisatie van hoofdstuk 5, wat de opbouw en de structuur van dit hoofdstuk in onze ogen ten goede komt. Daarom focussen we ons eerst op de relatie van voormalig *street-connected* jongens binnen Dwelling Places, ten tweede op hun relatie tot derden; thuis, *the streets* en de toekomst, ten derde op hun relatie tot familie.

6.1. Relatie binnen Dwelling Places

Sociale identiteit van de jongens in de *Transitional Rehabilitation Home* binnen Dwelling Places wordt voor een groot deel gevormd aan de hand van contact met leeftijdsgenoten en *staff* van DP in de TRH. Om inzicht te krijgen in deze sociale identiteit, wordt hieronder eerst ingegaan op groepsorganisatie van de voormalig *street-connected* jongens, om dit vervolgens te koppelen aan etnische identiteit.

In de TRH in Buloba wonen de 23 jongens samen met een *house parent*, die de verantwoordelijkheid draagt voor de dagelijkse verzorging van de jongens. Stuk voor stuk zijn ze op de een of andere manier voormalig *street-connected*; bijvoorbeeld doordat ze een tijd op straat hebben geleefd of doordat ze in een sloppenwijk hebben gewoond en veel tijd op straat hebben doorgebracht. Onder hen is er veel verschil in leeftijd. De oudste, met vijftien jaar, is Bia. Zijn leeftijd is iets dat hij maar al te graag naar voren brengt. Opolot is met vijf jaar de benjamin van de groep. Voor het leven in de TRH geldt de zogenaamde “*African time*”; tijd is meer een richtlijn dan een strikte afspraak. Een uitzondering hierop is het eten. Enkele minuten voor lunchtijd heeft een serene rust zich meester gemaakt van een open, groene vlakte, liggend aan de voet van een heuvel. Hierbuiten ontsnapt niets en niemand aan de brandende zon, die als altijd de wacht houdt, hoog in de lucht. In het midden van deze vlakte staat een uit beton opgetrokken, geel-grijs gebouw, dat zich niets lijkt aan te trekken van de hectiek van het leven in het drukke Kampala, niet ver daarbuiten. De entree van dit gebouw leidt naar een korte donkere gang, waaraan een klaslokaal, kantoortje en drie slaapzalen grenzen. Vanuit het TRH is het uitzicht op de groene heuvels en de ontelbare bananenplanten in het dal er één uit een

reisbrochure. Het getjirp van de aanwezige vogels wordt overstemd door een aanzwellend geluid, dat zich vanuit het klaslokaal door de open geslagen ramen een weg naar buiten vindt.

De oase van rust wordt abrupt onderbroken door een twintigtal jongens die op de geur van gekookte bonen afstuift. Buiten in de eetruimte worden ontbijt, lunch en diner op strikte tijden opgediend. Om 13:00 uur is het steevast tijd voor lunch. De oranje plastic borden worden naar Oegandees recept gevuld met *posho* en *beans*. Voordat deze geserveerd worden en de jongens zich vol overgave kunnen richten op hun eten, moeten ze nog even geduld hebben. Eerst zingen ze gezamenlijk een lied waarin ze God bedanken voor het eten dat op hen staat te wachten. Het lied wordt met weinig overgave gezongen, ze willen nu vooral snel eten. Na deze verplichting serveert één van de oudere jongens de rest van de groep. Ze hanteren hun eigen sociale organisatie met bijbehorende hiërarchie, die vanuit henzelf komt en die ze tevens nauwlettend in stand houden. Eerst krijgt de oudere tafel te eten, dan pas de jongere. Elke dag leidt dit tot protest onder de jongere jongens, wat echter weinig lijkt uit te halen. Er wordt aan gescheiden tafels gegeten; de oudere jongens, de jongere jongens en de *staff* hebben ieder hun eigen tafel om aan te eten (zie figuur 3).

Figuur 3: de oudere jongens eten meloen tijdens de lunch in de TRH in Buloba (14 maart 2017, gemaakt door Dirk Naaijkens)

Zelf weten ze heel goed wie tot de jongere groep behoort, maar vooral ook wie *niet*. De “groten” gaan niet met de “kleintjes” aan tafel zitten, al is er tijdens elke maaltijd wel iemand

die de stoute schoenen aantrekt en bij een andere tafel probeert te gaan zitten. Dit wordt onderling vanzelf gecorrigeerd; ze zijn goed in het organiseren van zichzelf. Ditmaal is Bia diegene die de stoute schoenen aantrekt. Met de rest van de oudere jongens heeft hij vandaag weinig op. Ze praten Karamojong met elkaar en hij kan weinig maken van wat ze zeggen. “*Uncle, I eat with you?*”, vraagt hij mij met een vrolijk gezicht. Ik zit alleen aan een tafel, de rest van de *staff* is nog druk elders. “Lijkt me gezellig, geen probleem,” wil ik antwoorden. Hij wordt echter snel teruggefloten door de één van de andere jongens. Na een korte woordenwisseling besluit Bia alsnog terug te keren naar zijn tafel. Ze hebben regelmatig conflicten, die vaak ook fysiek opgelost worden. Om meer inzicht te krijgen in de groepsverhoudingen en de achtergrond van deze conflicten, dient er naar de samenstelling van de groep en hun achtergronden gekeken te worden.

Alle 23 jongens in de TRH behoren tot de Karamojong, op twee na; Bia en Music. Tussen deze twee niet-Karamojong en de rest van de groep vinden relatief vaak conflicten plaats. Dit heeft te maken hun afwijkende achtergrond; ze zijn namelijk niet “een van hen”, ze zijn geen Karamojong.²⁸ Hierdoor spreken zij niet hun taal, het Karamojong. Dit wierp een drempel op voor het communiceren onderling; niet alle jongens spraken immers Luganda, de taal van Bia en Music. Dit zorgt ervoor dat de groepsverhoudingen regelmatig op scherp staan, mede doordat misverstanden gemakkelijk kunnen ontstaan.²⁹ Bia en Music voelden zich vaak achtergesteld door de rest van de groep. Music (12 jaar), zei hierover: “*Sometimes, they beat me up at the well.*”³⁰ Waarbij van tevoren een groepje met enige regelmaat af sprak Music bij het water halen aan te vallen.³¹ Een soortgelijke situatie deed zich voor bij Bia. Faith: “*Bia didn’t know how to relate with them. Because they are with 22, he is only one. We used to receive a lot of reports from Bia: ‘this one is abusing me, this one is beating me, this one is overlooking to me while talking things I don’t know’.*”³² Vaak werden in hun vrije tijd, als ze buiten mochten spelen, de vijf fietsen onderling onder de Karamojong verdeeld, waardoor Bia en Music er meestal geen toegang tot hadden. Cathy: “*He [Bia] says that others don’t allow him to ride in a bicycle... It becomes an argument and it’s uncle Mike [de house father] first to talk to him. That’s when they give him the bicycle.*”³³ Als gevolg van dit gevoel van uitsluiting en de hieraan gelieerde taalbarrière, trokken ze twee jongens meer naar de *staff* toe,

---

²⁸ Faith, informeel gesprek, 1 maart 2017, Buloba

²⁹ Faith, semi-gestructureerd interview, 21 maart 2017, Buloba

³⁰ Faith over Music, informeel gesprek, 13 februari 2017, Buloba

³¹ Idem

³² Faith, semi-gestructureerd interview, 21 maart 2017, Buloba

³³ Cathy en Bia, semi-gestructureerd interview, 21 maart 2017, Buloba

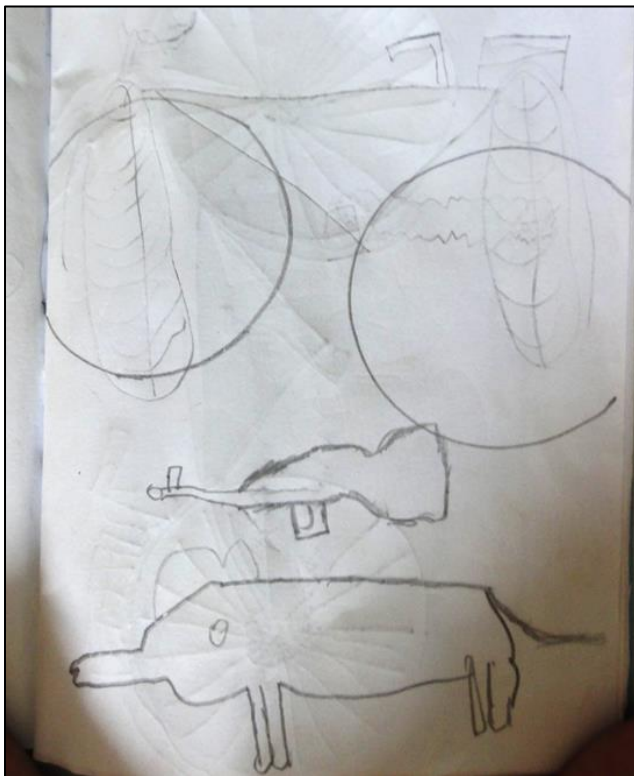
die wel Luganda sprak. Dit zorgde ervoor dat de afstand tussen de twee niet-Karamojong en de rest verder toenam.

Om inzicht te krijgen in hoe sociale identiteit van de Karamojong jongens in de TRH tot uiting komt, wordt in de volgende paragraaf dieper ingegaan op hun etnische identiteit en hun relatie tot thuis en *the streets*.

6.2. Relatie tot derden

6.2.1. Relatie tot thuis

Karamoja is een provincie in het noordoosten van Oeganda, die onderverdeeld is in vijf districten. De provincie staat bekend als de armste van Oeganda, als gevolg van droogte, conflicten, analfabetisme, slechte gezondheidszorg en slechte infrastructuur (Jabs 2005; Knighton 2006). Karamojong is een etnische identiteit, die gekenmerkt wordt door hun wijze van levensonderhoud; het hebben van vee (Knighton 2006; Gackle *et al.* 2005). Ze maken deel uit van de *Nilo-Hamites*, een etnische groep die oorspronkelijk uit Ethiopië komt en waarvan zich een deel later gevestigd heeft in Karamoja. In de rurale gebieden in Karamoja, waar de meeste voormalig *street-connected* jongens vandaan komen, heerst in grote mate een cultuur van *pastoralism*: waarbij vee een centrale rol inneemt (Jabs 2005). De mannen trekken

Figuur 4: van boven naar beneden; een fiets, een geweer en een olifant, door Michael. (22 maart 2017)

bewapend rond met hun vee, waarbij regelmatig ruzies ontstaan doordat vee onderling gestolen wordt (Knighton 2006). Tevens heeft de meerderheid altijd een zeer argwanende houding jegens de staat ingenomen (*ibid.*). In Oeganda wordt hen veelvuldig een vijandige reputatie toegeschreven, doordat veel conflicten met geweld worden opgelost.³⁴ Naar aanleiding van de opdracht “*Draw what makes you happy or sad*” tekende Michael (12 jaar) onder meer een geweer (zie figuur 4). Manager Faith vraagt naar zijn motivering. “*Learnt in Karamoja, as a child. To protect their cattle,*” antwoordt

³⁴ Shevan, semi-gestructureerd interview, 30 maart 2017, Buloba

hij haar.³⁵ Jabs (2005, 359) noemt deze wijze van “*cattle raiding*” in *Collectivism and Conflict: Conflict Response Styles in Karamoja, Uganda* één van de twee elementen die het leven van de Karamojong fundamenteel vormen. Het tweede element is de keus omtrent onderwijs; tot 2003 was formeel onderwijs in Karamoja niet vereist (ibid.). Veel Karamojong groeien daardoor op met collectivistische waarden in een *community*, te midden van hun directe en *extended* familie, waarbinnen conflicten een centrale rol innemen (ibid.). Ze hebben een afwijkende manier van zelforganisatie, waarbij een belangrijke rol is weggelegd voor hun leiders.³⁶ Door Karamojong werd “*Fight/Dominate*” het meest genoemd als eerste respons op provocatie (Jabs 2005, 369). Bij mijn informanten in de TRH kwam dit tot uiting in het feit dat er veel conflicten plaatsvonden, waarbij vaak fysiek geweld werd gebruikt. Shevan, *social worker* van Dwelling Places en tevens Karamojong, onderschrijft dit: “*Karamojong, they fight against each other*”.³⁷

Er heerst er een sterke groeps cultuur onder de Karamojong-jongens. Op de vraag “*are you Ugandan or Karamojong?*” werd door Karamojong jongens in de TRH in Buloba eenduidig “*Ugandan*” geantwoord.³⁸ Dit wil echter niet zeggen dat ze geen verbintenis voelen met de regio waar ze vandaan komen. Van de 23 voormalig *street-connected* jongens, identificeerden twee zichzelf als niet-Karamojong. Hierdoor benaderen ze andere groepen vaak in eerste instantie vijandig en stellen ze zich boven de andere groep. Taylor en Moghaddam (1987) omschrijven dit als *in-group favoritism*. Dit komt voort uit het verleden van de etnische groep. In Karamoja worden kinderen vandaag de dag vaak opgevoed met verhalen over hoe de Karamojong in het verleden zijn achtergesteld door andere groepen in Oeganda.³⁹ “*So for them, when they come and meet people as us, from Central [Uganda], they first become tough,*” legt Faith uit.⁴⁰ Dit *in-group favoritism* komt tot ook uiting in de TRH door zogenaamde groeppvorming, waarbij men zich vooral met de eigen groep identificeerde en anderen op afstand hield.⁴¹ Deze identificatie als Karamojong vindt vooral plaats aan de hand van de taal; het Karamojong. Als je de taal spreekt, stellen ze, ben je Karamojong.⁴² Identiteit komt in het algemeen tot stand aan de hand van objectieve aspecten, zoals taal, stelt Mi’ari (2009). Identificatie als Karamojong staat in de ogen van de jongens los van de plek waar ze wonen,

---

³⁵ Michael en Faith, informeel gesprek, 22 maart 2017, Buloba

³⁶ Faith, semi-gestructureerd interview, 21 maart 2017, Buloba

³⁷ Shevan, semi-gestructureerd interview, 30 maart 2017, Buloba

³⁸ Cathy, Shaban, Abudala, Bia, Nigara en Michael, groepsgesprek, 28 maart 2017, Buloba

³⁹ Faith, semi-gestructureerd interview, 21 maart 2017, Buloba

⁴⁰ Idem

⁴¹ RICHGAN7, semi-gestructureerd interview, 3 maart 2017, Buloba

⁴² Cathy, Shaban, Abudala, Bia en Nigara, groepsgesprek, 28 maart 2017, Buloba

dit hoeft namelijk niet per se in Karamoja te zijn.⁴³ Karamojong maken gebruik van een netwerk van ondersteuning, dat volgens Jabs (2005) vaker voorkomt in collectivistische culturen die sterk gerelateerd zijn met conflicten. Fysieke kracht is hierdoor vooral voor jongens en mannen een belangrijk gegeven. Het volgende gesprek tussen Dirk, Abudala (12), Lokirou (10) en hun docente Cathy, die vertaalt, illustreert de centrale rol die fysieke kracht inneemt in bij Karamojong⁴⁴:

- Dirk: *Do you think... that the fighting has relation with the culture from Karamoja?*
- Cathy: *The other time you [Lokirou] said that children in Karamoja like fighting a lot. Fighting, fighting. Is it true?*
- Lokirou: *Yes.*
- Cathy: *Lokirou was saying that, for them, they have a system of an eye-for-an-eye; you beat me, I beat you. You box me, I box you. You kick me, I kick you.*
- Dirk: *OK. But still... When you fight, you are still friends?*
- Cathy: *Abudala said that after the fight, the relationship goes on. You set the matters and things go on.*

Bij ruzie met één van de Karamojong komen andere jongens regelmatig als groep voor elkaar op. Dit is niet uniek. Door de afwezigheid van ouders of verzorgers in het verleden creëren kinderen regelmatig strategieën en netwerken waarin ze elkaar ondersteunen, buiten de controle van een volwassene om, stelt Beazley (2003) in haar onderzoek naar identiteit onder straatkinderen in Indonesië. Dit netwerk draagt volgens haar bij aan collectieve identiteit: een zekere druk voor conformiteit die het gemeenschappelijke doel van de groep dient. Deze zorgt voor een gevoel van sterke groepssolidariteit en vriendschap (ibid.). Hierdoor vindt er in de groep jongens regelmatig ruzie plaats met de enkeling die geen Karamojong is.

Een ander belangrijk aspect is leiderschap. Onder Karamojong zijn leiders en leiderschap van grote invloed op de rest van groep; de autoriteit van de leider van een groep wordt alom gerespecteerd (Jabs 2005). Als je de groep wil bereiken, gaat dit altijd via de leider.⁴⁵ Dit is ook zichtbaar in bij de voormalig *street-connected* jongens, waar Abudala (zie

---

⁴³ Cathy, Shaban, Abudala, Bia en Nigara, groepsgesprek, 28 maart 2017, Buloba

⁴⁴ Cathy, Lopuka, Nigara, Shaban, Michael, Abudala, Loyer, Lokirou, groepsgesprek 11 april 2017, Buloba

⁴⁵ Faith, semi-gestructureerd interview, 21 maart 2017, Buloba

figuur 5) door de Karamojong jongens als leider wordt gezien. Faith illustreert in onderstaand gespreksfragment de invloed van een leider op de groep⁴⁶:

When he [Abudala] says: ‘Let us not do this,’ everyone will not. When he says: ‘Let us do it,’ everyone will do it. When he is in class and he is very happy for the new day, everyone will be happy and does what you expect them to do. So, that thing of... They love to follow their leader, what is their leader is saying... So, when Bia became a friend with Abudala, his life... Everyone became to love him [Bia] and seeing him like them.”

Figuur 5: Abudala (12 jaar), naast het speelveldje in de TRH in Buloba. (21 maart 2017, gemaakt door Dirk Naaijkens)

De relatie van voormalig *street-connected children* tot thuis wordt gevormd door ervaringen op straat (cf. *street children* Beazley 2003). Deze ervaringen dragen bij aan de vorming van identiteit (Lancy 2014). Mijn informanten zijn op hun eigen manier *street-connected* geweest. Om inzicht te krijgen in de invloed van het leven op straat op hun sociale identiteit, dient er nader gekeken te worden naar hun relatie tot *the streets*.

6.2.2. Relatie tot *the streets*

Diverse omstandigheden dreven de kinderen de straat op, soms omdat de families kinderen liet bedelen, soms omdat ze voor hun thuissituatie wegliepen. Hecht (1998, 115) beschrijft in zijn onderzoek naar straatkinderen in Brazilië dat straatkinderen hun leven vaak onderscheiden in

---

⁴⁶ Faith, semi-gestructureerd interview, 21 maart 2017, Buloba

“good things” en “bad things”, waarbij het leven thuis gerelateerd wordt aan *good* en het leven op straat aan *bad things*, doordat ze daar onder andere stelen en drugs gebruiken. Dit is ook zichtbaar bij de voormalig *street-connected* jongens in de TRH. Het beeld van de jongens omtrent *the streets* wordt goed samengevat in de woorden van Nigara (14 jaar), die voorheen in een sloppenwijk woonde en nu in de TRH verblijft: “[T]he words “the streets” means a dirty place. Where people are drunk; they don’t know what they are doing. And they are just there. They even smoke!”⁴⁷ Nigara’s conceptualisatie van *the streets* lijkt dus sterk gevormd te worden door activiteiten die voor hem negatieve connotaties hebben, zoals roken, zakkenrollen, vechten en het drinken van alcohol.⁴⁸ Activiteiten die door de jongens als amoreel gezien worden. Young (2003) omschrijft dit als gedrag dat op bepaalde locaties als ongepast gezien wordt. Gedrag dat onder mijn informanten ook wel als “awkward” wordt benoemd.⁴⁹ De jongens zien zichzelf in bepaald opzicht los van het leven op straat; als ze het hebben over *the streets*, noemen ze gedrag dat anderen vertonen, ze betrekken het niet op zichzelf. Zo ook Shaban (9 jaar): “They beg for everything: they beg for food, they beg for money, they are dirty.”⁵⁰ Velen houden *the streets* dus op afstand, een houding die onderstreept wordt door het feit dat sommige jongens *the streets* als enige woord niet ingekleurd hebben op het woordenblad (zie bijlage III).⁵¹ Dit woordenblad bestaat uit een zevental begrippen; *home, family, friends, father, mother, Dwelling Places* en *the streets*. De jongens mochten zelf bepalen welk woord ze welke kleur gaven, waarbij ze vrij werden gelaten in de keus bepaalde woorden al dan niet in te kleuren. Na het inkleuren van de woordenbladen gingen de gesprekken over hun motivering de desbetreffende woorden al dan niet in te kleuren. Een voorbeeld is Shaban, die zorgvuldig zijn kleuren uit koos en zes van de zeven woorden inkleurde. Na het zesde woord in te hebben gekleurd stond hij op en zei hij dat hij klaar was. *The streets* had hij, net als vier andere jongens, niet ingekleurd.⁵²

Hoe conceptualiseren de jongens zelf een straatkind? Naar aanleiding van de vraag “what do you see on the streets?” droegen ze ideeën aan voor een drama over het leven op straat. Deze ideeën werden na overleg met de *staff* van DP in het drama meegenomen. Uiteindelijk kwamen er vier verschillende scènes tot stand omtrent het leven op straat: thuis weg worden gestuurd door een ouder om op straat te bedelen; het bedelen op straat; diefstal en

⁴⁷ Nigara, semi-gestructureerd interview, 5 april 2017, Buloba

⁴⁸ Cathy, Nigara, Michael, Shaban, Abudala, Lokirou, groepsgesprek, 11 april 2017, Buloba

⁴⁹ Shaban, groepsgesprek, 2 maart 2017, Buloba

⁵⁰ Idem

⁵¹ Veldwerkaantekeningen woordenblad, 5 april 2017

⁵² Idem

geweld tijdens het leven op straat; opgepakt worden door de lokale autoriteiten. De oudere jongens vervulden de grotere rollen, de jongere kinderen vooral die van figurant⁵³. Het drama gaf inzicht in de percepties van de jongens rondom het *the streets*. Figuur 6 is een *still* uit de opname van het drama. Ze gaven het de titel “*Born to Fight*”. Cathy vertaalt: “*They [Lokirou en Michael] say, it’s because some are killed, some are beaten, some are knocked by the cars, some are killed by the diseases they got on the street, so... They fight all those circumstances. And those who survive, survive.*”⁵⁴

Figuur 6: Osene (9) en Shaban (9) beelden uit hoe ze bedelden op straat. (8 maart 2017, gemaakt door Dirk Naaijkens)

Doordat ze op straat op zichzelf waren aangewezen en bloot stonden aan slechte leefomstandigheden, kijken ze naar *the streets* als “*bad*”. Ze zeggen onder meer dat voorbijgangers op straat deden alsof ze niet bestonden, of hen slecht behandelden.⁵⁵ Uit gesprekken met voormalig DP-kinderen komt tevens de onzekerheid van leven op straat naar voren, alsmede blootstelling op jonge leeftijd aan geweld en drugs.^{56, 57} Veel activiteiten tijdens het leven op straat of in de sloppenwijken gebeurde in groepen, de cohesie van deze groepen liep uiteen. RICHGAN7, voormalig DP-kind die zijn jeugd grotendeels doorbracht op en rond de straat in een sloppenwijk van Kampala, verklaart dat ze alles samenededen⁵⁸, een ander dat

⁵³ Veldwerkaantekeningen drama, 8 maart 2017

⁵⁴ Cathy, Shaban, Abudala, Michael, Lokirou, Osene, Loyor en Bia, groepsgesprek 15 maart 2017, Buloba

⁵⁵ Lokirou, Michael, Shaban, Bia, Loyor en Abudala, groepsgesprek 2 maart 2017, Buloba

⁵⁶ RICHGAN7, semi-gestructureerd interview, 3 maart 2017, Kampala

⁵⁷ Genesis, semi-gestructureerd interview, 4 maart 2017, Kampala

⁵⁸ RICHGAN7, semi-gestructureerd interview, 3 maart 2017, Kampala

je uiteindelijk op jezelf was aangewezen⁵⁹. Het blootstaan aan geweld is voor een groot deel verweven met het leven van *street-connected children*.⁶⁰ Young (2003, 18) noemt dat dit voor een belangrijk deel verband houdt met hun overlevingsstrategie, die grotendeels is gebaseerd op “*the invasion of personal space and property*”.

Dirk: *And the streets for you... Is it the place itself? For example, when I go outside, we are on the streets. But people there do not necessarily behave bad.*

Nigara: *There, it is different. People do not behave bad. It is a different area.*

Abudala: *It is that people behave bad.*

Dirk: *So, it is not the streets itself, but about the behaviour of people?*

Cathy: *Is that true?*

Abudala: *Yes.*

Nigara: *Yes.*

Shaban: *Yeah.*

Michael, what do you think?

Cathy: *Michael is not speaking...*

Abudala: *Sniffing the oil from the aeroplane.*

Dirk: *Putting it in the bottle?*

Abudala: *Yes.*

Cathy: *What is the use for that? You don't sleep when you use it?*

[Abudala lacht]

Abudala: *You get very drunk! You will sleep like a dead person.*

The streets komt in dit gesprek vooral naar voren als locatie waar activiteiten plaatsvinden, die als amoreel kunnen worden omschreven.⁶¹ Dit onderstreept het feit dat het niet zozeer de locatie *the streets* is, als wel activiteiten die als amoreel worden gezien, dat *the streets* kenmerkt. Activiteiten die op die plek als ongepast worden gezien, zijn dus sterk gerelateerd met het leven op *the streets* (Young 2003). Dit had zijn effect op hoe zij zich indertijd voelden, sommigen omschreven destijds een gevoel van schaamte en hopeloosheid te ervaren. Bia, vijftien jaar, verklaart over zijn tijd op straat in Kampala: “*Being on the streets, you were ashamed even to move in a crowd of people. You would even feel not loved, you can't stay with people, in a group of respected people. You fear relationships with that.*”⁶²

---

⁵⁹ Bia, semi-gestructureerd interview, 7 maart 2017, Buloba

⁶⁰ Cathy, Shaban, Abudala, Michael, Lokirou, Osene, Loyer en Bia, groepsgesprek 15 maart 2017, Buloba

⁶¹ Cathy, Nigara, Michael, Shaban, Abudala, Lokirou, groepsgesprek 11 april 2017, Buloba

⁶² Bia, groepsgesprek, 28 maart 2017, Buloba

The streets kan dus gevoelens van schaamte opwekken bij *street-connected children*. In de literatuur komt naar voren dat straatkinderen vaak een gevoel van hopeloosheid en uitzichtloosheid zeggen te ervaren (Hecht 1998; Beazley 2003). Dit staat in contrast met verklaringen van veel mijn informanten, die met veel ambitie en vertrouwen naar hun eigen toekomst kijken.

6.2.3. Relatie tot de toekomst

De wens om later veel geld te verdienen is onder de jongens ruim vertegenwoordigd in beroepen als dokter en president. De meerderheid van hen wil gaan studeren, bij voorkeur in de Verenigde Staten, waarbij de meesten op termijn zeggen terug te willen keren naar Oeganda. Ze zeggen deze toekomst rooskleurig in te zien, omdat ze momenteel naar school gaan, goed worden verzorgd en niet (meer) op straat leven. “*When I am young like this, it is possible. Like, I can travel, I have opportunities for going there,*” zegt Bia.⁶³ De Verenigde Staten (“*America!*”) kennen ze van muziekvideo’s en door hun helden Arnold Schwarzenegger en Sylvester Stallone, die in hun geliefde Hollywood-actiefilms schitteren.⁶⁴ Ze zeggen er graag naar toe te willen, een wens die mede voortkomt uit nieuwsgierigheid en de drang naar avontuur, maar ook om op termijn iets te kunnen betekenen voor hun eigen familie. “*They [Loyor en Lokirou] are saying that they love school, because later when they finish their studies, they are able to help with their families. To make their families... [steekt duim omhoog]. This [duim omhoog] means good.*”⁶⁵ Ze willen dus uiteindelijk terug keren en hun eigen familie te helpen, mede omdat ze Oeganda zien als “hun” land.⁶⁶

Beazley (2000) noemt het feit dat straatkinderen weinig besef hebben van hun toekomst en van dag tot dag leven, iets wat in contrast staat met mijn eigen bevindingen over de voormalig *street-connected* jongens in de TRH. Zij hebben namelijk de wens om hun omgeving te helpen als ze het zelf beter hebben. In de nabijere toekomst zien de meesten zichzelf, idealiter, nog naar school gaan. Een enkeling wil dan al aan het werk zijn, nadat hij zijn school zo snel mogelijk heeft.

Het verleden op straat lijkt de voormalig *street-connected* jongens nauwelijks in hun toekomstspiralaties te hebben beïnvloed; ze kijken met veel optimisme naar hun toekomst, waarbij een enkeling zich geremd zegt te voelen door zijn verleden. Dit staat in contrast met

---

⁶³ Bia, semi-gestructureerd interview, 7 maart 2017, Buloba

⁶⁴ Michael, Lokirou, Shaban, Bia, Loyor en Abudala, groepsgesprek, 2 maart 2017, Buloba

⁶⁵ Cathy, groepsgesprek, 2 maart 2017, Buloba

⁶⁶ Bia, semi-gestructureerd interview, 7 maart 2017, Buloba

de literatuur, waarbij straatkinderen veelvuldig uitspraken met dezelfde strekking als ‘*for street kids there is no future*’ doen (Beazley 2003, 124). Een belangrijke verklaring voor dit contrast is het feit dat mijn informanten in de TRH voormalig *street-connected* jongens waren, dus geen straatkinderen; ze werden verzorgd in een rehabilitatie center en leefden niet op straat. De leefomstandigheden stonden, dus, sterk in contrast.

6.3. Relatie tot familie

In tegenstelling tot de meisjes, kijken veel jongens in de TRH negatief naar hun relatie met familieleden die hen verzorgden. De relatie tussen jongens en hun familie wordt door sommige als negatief bestempeld. Vooral de rol die ouders of andere familieleden in het verleden gespeeld hebben in hun leven, is van invloed op hoe ze vandaag de dag tegen hen aankijken, en hoe enkelen hun huidige situatie verklaren. “*He [Michael] sees himself, being that he is being mistreated. He is saying as if his future is being tempered with... because, life is not moving on in the way it should.*” *Tempered by whom?*, vraag ik. Michael antwoordt: “*The mother.*”⁶⁷ Het toekomstperspectief van Michael is, naar eigen zeggen, negatief beïnvloed door zijn moeder. Ook Lokirou geeft inzicht in zijn relatie tot familie. Hij zegt zijn ouders te haten.⁶⁸ Aan de hand van de opdracht “*Draw what makes you angry*” tekende hij zijn huis, waarnaast hij zichzelf (links) en zijn vader afbeeldde (zie figuur 7). “*My father beats me, so I ran away,*” licht hij zijn tekening toe.

Figuur 7: tekening Lokirou (10 jaar). (30 maart 2017)

Bovenstaande antwoorden zijn een redelijk goede afspiegeling van het sentiment van de meerderheid van de jongens jegens hun ouders of verzorgers. Een enkeling, niet-Karamojong,

⁶⁷ Michael, groepsgesprek, 15 maart 2017, Buloba

⁶⁸ Lokirou, groepsgesprek, 15 maart 2017, Buloba

wijkt hiervan af, doordat hij goed door zijn moeder behandeld is. (“*She [de moeder] provided for the basic needs and she loves him so much. That’s why he [Bia] loves her too.*”).⁶⁹ Ondanks deze sentimenten, blijft familie een belangrijke positie vervullen in het leven van veel jongens. Deze paradox zou kunnen worden verklaard doordat ze tussen het leven op straat en het leven thuis instaan. Tevens neemt familie in Oeganda een belangrijke rol in (Wyrod 2008). Dit komt onder meer tot uiting in de link die de jongens leggen tussen *home* en familie, die samengevat kan worden met de bekende spreuk: “*home is where the family is*”. De plek waar ze wonen heet dan wel een *Transitional Rehabilitation Home*, maar voor de jongens zelf is het geen *home*. In het klaslokaal praat ik met een groepje jongens over hun leven in de TRH en wat voor hen een thuis, een *home*, is.⁷⁰

“*Is this [de TRH] a home?*”, vraag ik Abudala, een slimme, goedlachse jongen van twaalf jaar. “*That is not a home,*” antwoordt hij stellig, “*that is a dormitory*”. Zijn vriend Nigara, twee jaar ouder en twee koppen groter dan hij, vult aan: “*Because, a home has parents and other relatives.*” Er wordt bevestigend gereageerd. Lokirou: “*A home has to be in a village, this is a town, it’s not a home!*”⁷¹ Ik leg hen mijn dilemma voor; ik woon zelf in een huisje in Buloba, iets verderop op loopafstand, zonder ouders of andere familieleden. Maar, “*For me, it is a home,*” zeg ik. “*But there is no relative around.*” Hoofdschuddend kijkt Nigara mij aan. Hij legt mij uit dat er verschillende soorten huizen bestaan; een huis waar je woont als kind, en een huis waar je woont als je bent opgegroeid. Als kind betekent een huis leven met familieleden, als volwassene is dit geen vereiste. Daarom zien ze de TRH niet als hun *home*: ze wonen niet samen met familie. Deze link tussen *home* en familie wordt door kinderen vaak gelegd (Lancy 2014). Er wordt verschillend gedacht over wat in de ogen van de voormalig *street-connected children* een *home* precies is. Voor de één is het noodzakelijk dat deze in een dorp is, een ander zegt, om het een *home* te laten zijn, het noodzakelijk is dat het in Karamoja staat⁷². Een *home* kan dus, naast sociale connotaties, rurale connotaties hebben.

In een bepaald opzicht kunnen ngo’s die met straatkinderen werken voor hen een soort surrogaat-familie worden, waardoor sommige kinderen over hun eigen families gaan nadenken, stelt Beazley (2000, 172) in *Children’s Sites of Belonging*. Door hun straat-gerelateerde positie zitten *street-connected children* gevangen tussen twee onverenigbare leefomstandigheden; die van “*the street*” en “*the family home*” (cf. *street children* Beazley 2000, 178). Hun identiteit

---

⁶⁹ Cathy en Bia, semi-gestructureerd interview, 7 maart 2017, Buloba

⁷⁰ Cathy, Abudala, Loyor, Lokirou, Lopuka, Shaban, Michael en Nigara, groepsgesprek, 11 april 2017, Buloba

⁷¹ Lokirou, groepsgesprek, 11 april 2017, Buloba

⁷² Lopuka, groepsgesprek, 11 april, 2017, Buloba

die verweven is met onafhankelijkheid, vrijheid, normen en waarden van *the streets* moeten worden opgegeven en worden ingeruild voor respect voor de grenzen van familieleden in hun nieuwe *home*. Hoe langer ze op straat verblijven, hoe moeilijker het is zich aan te passen aan het leven thuis met familie (ibid.). *Street-connected children* kijken vaak door een roze bril naar hun *home*, waardoor bij terugkomst de werkelijke situatie niet overeen te komen met het ideaalbeeld dat ze hadden (cf. *street children* Beazley 2000). Wellicht worden ze daar weggejaagd, doordat ze terugkomen zonder geld of blijkt het leven thuis eenvoudigweg weinig uitdagend en saai te zijn (ibid.). Na terugkeer naar huis, zag Beazley (2000, 176) grote verandering plaatsvinden bij de jongens die op straat woonden die zij bestudeerde: “*One thing which particularly struck me were the changing identities and personalities of the children when they went home. In every case the boys reverted to a ‘child-like’ identity and became much quieter and deferant in front of their parents.*” Dit laat zien dat identiteit van deze kinderen gevormd wordt aan de hand van sociale relaties en deze fluïde is, doordat deze wordt beïnvloed door bepaalde interpersoonlijke relaties. Tevens geeft dit laatste de *multi-belonging* van *street-connected children* treffend weer. Voor de voormalig *street-connected* jongens in Buloba blijft familie belangrijk; een *home* is volgens hen in een huis met familie, iets waarnaar ze uiteindelijk, naar eigen zeggen, terug willen keren.

7. Conclusie en discussie (Dirk en Nathalie)

In deze thesis is onderzocht hoe sociale identiteit tot uitdrukking komt in de levens van voormalig *street-connected children* in een *Transitional Rehabilitation Home* in Kampala. Hierbij stond de volgende hoofdvraag centraal: “hoe komt sociale identiteit tot uitdrukking in de levens van voormalig *street-connected children* in een *Transitional Rehabilitation Home* in Kampala?”. Sociale identiteit van voormalig *street-connected children* wordt beantwoord op drie niveaus; sociale identiteit in relatie tot familie, hun relatie binnen Dwelling Places en in relatie tot derden. Relatie tot derden heeft bij de jongens en meisjes een andere indeling, doordat andere onderwerpen uit de data naar voren kwamen. Deze laatste categorie is onderverdeeld in relatie tot sponsors en educatie bij de meisjes, en in relatie tot thuis, *the streets* en de toekomst bij de jongens.

In ons onderzoek hebben wij ons gericht op hoe sociale identiteit tot uitdrukking komt bij voormalig *street-connected children*. De essentie van identiteit komt namelijk tot stand in een interactieve omgeving, die met anderen gedeeld wordt en, dus, per definitie sociaal is (Leszniewski 2008). Sociale identiteit komt tot stand aan de hand van interpersoonlijke relaties, waardoor deze multi-dimensioneel is (Jenkins 2005). Dit onderstreept onlosmakelijke de relatie tussen de verbondenheid van een individu met anderen (ibid.). Een TRH kan gezien worden als een dergelijke interactieve omgeving. Een gedeelde omgeving benadrukt het sociale karakter van identiteit, alsmede een totale afhankelijkheid van een individu van de sociale omgeving (Leszniewski 2008, 356).

In de empirie is deze sociale identiteit van de jongens en meisjes in aparte hoofdstukken behandeld. Hieronder wordt sociale identiteit van voormalig *street-connected* jongens en meisjes vergeleken, waarna overeenkomsten en verschillen verklaard worden aan de hand van hun relatie tot familie, relatie binnen Dwelling Places en relatie tot derden.

Ten eerste komt sociale identiteit van voormalig *street-connected children* tot uitdrukking in relatie tot familie. Uit de data van de meisjes kwam naar voren dat de meisjes positief terugdenken aan de tijd dat ze bij hun familie woonden en wordt er aangegeven dat zij graag ook weer terug willen naar hun familie. Ouders en andere *care takers* komen naar voren als belangrijke personen in de levens van voormalig *street-connected children*. Dit staat in contrast met de verhouding tot familie bij de jongens; bij hen was het negatieve sentiment jegens familie sterk vertegenwoordigd, doordat zij vanuit hun perspectief in het verleden slecht door hen behandeld zijn. Ondanks deze gevoelens neemt familie bij de jongens een belangrijke plek in. Deze paradox kan worden verklaard doordat voormalig *street-connected children* tussen het straatleven en het leven met familie in staan (cf. straatkinderen Van Blerk 2012).

Hierdoor kunnen ze zich zowel verbonden voelen met hun leeftijdsgenoten met wie ze leven, alsmede hun thuis, dat ze met familie associëren; “*home is where the family is*”. Tevens neemt familie in Oeganda een centrale rol in (Wyrod 2008). Daarnaast zou de tegenstelling verklaard kunnen aan de hand van het artikel van Archer (1989). Zij beargumenteert dat familie belangrijker is voor identiteit van meisjes, dan het is voor identiteit van jongens.

Hier zijn verschillen zichtbaar tussen de jongens en meisjes: de meisjes zijn positief over hun relatie tot familie, terwijl de jongens met gemengde gevoelens naar familie kijken. Een ander contrast is het feit dat de meisjes hun sociale identiteit relateren aan de positie die zij dankzij de huishoudelijke taken innemen in de familie. Deze taken worden de meisjes tevens geacht uit te voeren binnen Dwelling Places, waardoor ze mede worden voorbereid op terugkeer naar leven in de familiesfeer. Deze huishoudelijke taken, zoals wassen en koken, zijn van groot belang zijn voor sociale identiteit van de meisjes. De jongens worden ook geacht soortgelijke taken te doen in de TRH in Buloba, echter kwam niet uit de data naar voren dat ze hier ook veel waarde aan hechten. Dit verschil kan worden verklaard aan de hand van de verschillende rollen en taken die aan mannen en vrouwen toebedeeld wordt in Oeganda. Doorgaans zorgt de vrouw voor het huishouden en de familie, terwijl de man zorg draagt voor het inkomen (Wyrod 2008). Van de meisjes, als dochter en vrouw zijnde, wordt verwacht dat zij meehelpen in het huishouden. Ook kwam naar voren in de gesprekken met de meisjes dat zij zich nuttig, en onderdeel van de familie voelden toen zij deze taken deden. Dit kan worden verklaard doordat meisjes, vaker dan jongens, sociale identiteit bepalen aan de hand relatie tot familie (Archer 1989).

De wijze waarop sociale identiteit van onze informanten tot uiting komt, vertoont parallellen met Jenkins’ benadering van identiteit, die stelt dat identiteit dynamisch is en gebaseerd op interpersoonlijke relaties. Sociale identiteit van de meisjes komt onder meer tot uiting in de familie door de verschillende taken die zij hebben. Daarnaast is sociale identiteit van jongens gerelateerd aan etnische identiteit en “thuis”. Op de straat hebben zowel de jongens als de meisjes sociale identiteit, die gelinkt is aan familie, losgelaten en zich op dat moment niet gedragen zoals wordt verwacht van kinderen. Dit omschrijft Kottak (2013, 124-125) als “*the situational negotiation of social identity*”, waarbij hij stelt dat identiteit niet statisch, maar juist dynamisch en fluïde is.

Ten tweede komt sociale identiteit tot uitdrukking in de relatie tussen voormalig *street-connected* jongens en meisjes binnen Dwelling Places en in relatie tot de *staff* van Dwelling Places. Dwelling Places, kortweg DP, is een christelijke organisatie die *street-connected children* tracht te herplaatsen bij familie. Tijdens het *rehabilitation process* proberen zij het

christelijk geloof, met de bijbehorende normen en waarden, over te brengen op de kinderen. Zij vervult een grote rol in de vorming van sociale identiteit van voormalig *street-connected children*; de interpersoonlijke relaties die de kinderen binnen de TRH's opbouwen, worden gefaciliteerd door DP. De kinderen verblijven namelijk in de TRH's, waarbij hun sociale relaties op dat moment bestaan uit contact met personen die DP-gerelateerd zijn; *staff* en leeftijdsgenoten. Hier komt sociale identiteit bij de meisjes vooral tot uiting in relatie tot de *staff* van DP, terwijl deze bij de jongens vooral tot uiting komt in relatie tot leeftijdsgenoten in de TRH. Bij de meisjes zijn dagelijks circa vijftien *staff-members* van DP aanwezig, bij de jongens waren dit er slechts vijf. De verhouding kind-*staff*, en daardoor de frequentie van contact met *staff-members*, is logischerwijs lager in de TRH in Buloba. Sociale relaties bestaan daar dus vooral uit contact met leeftijdsgenoten.

Hoewel er sinds de *paradigm shift* in de *New Social Studies of Childhood* naar kinderen wordt gekeken als actieve *agents*, is de *socialisation theory* (Peters 1990) wel degelijk van toepassing op onze informanten. In ons onderzoek komt namelijk naar voren dat de kinderen, met name de meisjes, de *staff* van DP wel degelijk als rolmodellen ziet en als voorbeeld neemt, wat gerelateerd kan worden aan de *socialisation theory*. Rolmodellen kunnen namelijk als voorbeeld kunnen dienen wanneer zij eenzelfde proces hebben doorgemaakt (Meacham 2001). Dit is zichtbaar bij DP, waar voormalig DP-kinderen heden ten dage DP-werknemers zijn. De *socialisation theory* heeft binnen ons onderzoek dus nog een zekere relevantie

Binnen de TRH's wordt identiteit van de kinderen door de christelijke organisatie voornamelijk vanuit religieus perspectief benadert, met het doel “*to repair the identity and the self-image of our children*” Dwelling Places (2015, 5). Dit komt tot uiting in de focus die DP legt op christelijke activiteiten in de TRH's; de jongens en meisjes worden geacht mee te doen aan de activiteiten in de TRH, ongeacht hun religie. Bij jongens in de TRH in Buloba komt dit duidelijk naar voren, doordat iedereen daar geacht wordt te participeren. Bij de meisjes in de TRH in Mutundwe heerst onderlinge verdeling over de taken die gedaan moeten worden, die door eigen groepsorganisatie en invloed van DP bepaald wordt. De organisatie benadrukt dat het leven in de TRH slechts een tijdelijk huis is en geen permanent thuis (Dwelling Places 2015). Identiteit van de kinderen wordt binnen de TRH door DP gevormd teneinde hen voor te bereiden op terugkeer naar familie, door middel van onder meer het doen van huishoudelijke taken, zoals schoonmaken, wassen van kleren en helpen bij koken van eten. Het streven van de organisatie is namelijk dat kinderen uiteindelijk weer bij hun ouders, of in de *community* worden teruggeplaatst. Dwelling Places tracht identiteit van de jongens en meisjes tijdens het verblijf in de TRH zodanig te benaderen, dat ze aansluiten bij de heersende familiestructuren

en genderrollen in Oeganda. Hier worden meisjes dus veelal voorbereid op het huishouden en de zorg voor kinderen, en jongens later de familie moeten beschermen en een inkomen dienen te genereren. Thuis worden kinderen namelijk geacht actief mee te helpen in het huishouden, dit draagt bij aan hun identiteitsvorming, doordat kinderen hierdoor actief een eigen rol van betekenis kunnen spelen (Lancy 2014). Uit de data kwam de urgentie van deze taken vooral naar voren bij de meisjes in Mutundwe, die frequent de taken binnen de TRH benoemden. De urgentie van deze taken voor hen zou kunnen worden verklaard doordat de meisjes zich door het doen van de taken nuttig voelen. Als de meisjes deze taken namelijk naar behoren van de leidinggevende volwassene doen, worden zij geprezen door deze persoon, wat de relatie tussen beide versterkt (Meacham 2001). Hoewel de *staff* van Dwelling Places wel degelijk een rol speelde in hoe sociale identiteit van meisjes tot uitdrukking kwam, was dit minder het geval bij de jongens. Bij hen kwam naar voren dat de leeftijdsgenoten in de TRH belangrijk waren voor hoe sociale identiteit tot uitdrukking kwam.

Ten derde komt sociale identiteit tot uiting aan de hand van relatie van voormalig *street-connected children* tot derden. Deze derden zijn bij de jongens en meisjes verschillend. De meisjes geven aan dat zij educatie en de daarmee verbonden sponsors erg belangrijk vinden. Voorgaande komt, echter, bij de jongens niet naar voren, waar het zwaartepunt met betrekking tot derden in hun relatie tot thuis, *the streets* en de toekomst ligt. Allereerst komt naar voren dat educatie voor de meisjes hoge prioriteit heeft, waarbij ze aangeven dat ze door middel van goede educatie een goede baan kunnen vinden, waarmee zij hun familie in de toekomst kunnen ondersteunen. Deze wens om later hun familie te kunnen helpen was tevens zichtbaar bij de jongens. Ondanks dat zij *street-connected* waren en dus op of rond de straat geleefd hebben, lijkt dat hun toekomst aspiraties niet te hebben beïnvloed. Ze kijken met veel optimisme naar hun toekomst, waarbij de wens hun familie later te kunnen helpen breed vertegenwoordigd is. Dit staat in contrast met de literatuur, waarbij veel straatkinderen zeggen sentimenten van hopeloosheid en uitzichtloosheid te ervaren (Beazley 2003). Deze jongens zien zichzelf in bepaald opzicht los van het leven op straat; als ze het hebben over *the streets*, noemen ze gedrag dat anderen vertonen, ze betrekken het niet op zichzelf. Niet zozeer de locatie *the streets*, maar de activiteiten die daar plaatsvinden worden als amoreel gezien. Daardoor zijn vooral de activiteiten op straat van invloed op de negatieve connotaties die de jongens hebben met *the streets*. Naast *the streets* komt relatie tot thuis sterk naar voren bij de jongens in de TRH in Buloba. Deze relatie tot thuis is sterk gerelateerd aan etnische identiteit. Etnische identiteit heeft invloed op totstandkoming van sociale relaties en daardoor sociale identiteit (Lancy 2014). Bij de jongens kwam etnische identiteit nadrukkelijk naar voren, wat verklaard kan

worden doordat, op twee jongens na, de jongens in de TRH in Buloba naar eigen zeggen deel uitmaken van de Karamojong; een etnische groep, die afkomstig is uit het noordoosten van Oeganda. Het al dan niet deel uitmaken van deze etnische groep geschiedt aan de hand van beheersing van de taal; het Karamojong. Onder jongens die deel uitmaken van deze etnische identiteit heerst een sterke groeps cultuur, waarbij conflicten een centrale rol innemen. Deze groeps cultuur draagt eraan bij dat jongens het voor elkaar opnemen in geval van een conflict. Een dergelijke wijze van onderlinge ondersteuning komt overeen met wat Beazley (2003) omschrijft als collectieve identiteit. Dit komt tot uiting in de hoge frequentie van conflicten onder de jongens in de TRH in Buloba, waarbij regelmatig fysiek geweld wordt toegepast. Bij de meisjes in de TRH in Mutundwe was de rol van betekenis van deze etnische identiteit geheel afwezig, wat gezien moet worden in relatie tot de afwijkende samenstelling van de groep. In de TRH in Mutundwe bevonden zich naast meisjes, jongens tot zes jaar, waarbij de achtergronden van de kinderen zeer uiteenlopend waren; ze kwamen uit verschillende delen van Oeganda. Tevens lag de gemiddelde leeftijd van de kinderen in Mutundwe lager, waar de gemiddelde leeftijd circa zeven jaar was.

Bij de meisjes kwam de relatie tot sponsors uit de data naar voren, als uiting van sociale identiteit. Zij gaven aan dat sponsors heel belangrijk voor hen zijn in verband met de mogelijkheid tot educatie. Het gaat hierbij om individuen of organisaties die in het levensonderhoud en in de educatie van een kind voorzien, waarbij ze zorg dragen voor de financiële lasten. Dwelling Places koppelt een sponsor aan het kind en probeert voor ieder kind een sponsor te vinden. Voormalig DP-kinderen zeggen veel steun en bemoediging van hun sponsor te hebben gekregen, wat bijgedragen heeft aan ontwikkeling in hun leven. Op basis hiervan kan gesuggereerd worden dat deze sponsors dus een positieve invloed hebben op het vormen van sociale identiteit en dat deze identiteit zich verhoudt in relatie tot de sponsor. Met betrekking tot educatie wordt het klaslokaal in de TRH als belangrijke ruimte benadrukt voor vorming van sociale identiteit. In een klaslokaal kan een goede vertrouwensband tussen de lerares en kinderen opgebouwd worden (Meacham 2001). De grote rol van betekenis van deze vertrouwensband zou wellicht verklaard kunnen worden doordat ouders of andere *care takers* hen geen onverdeelde aandacht (kunnen) geven. Deze interpersoonlijke relatie kan bijdragen aan vorming van sociale identiteit bij de voormalig *street-connected* jongens en meisjes in de TRH's.

Wij hebben de hoofdvraag op drie niveaus beantwoord. Het is gebleken dat sociale identiteit voor de jongens en meisjes op verschillende manieren tot uiting komt. Sociale identiteit in de levens van voormalig *street-connected* jongens komt vooral tot uitdrukking aan

de hand van relaties met leeftijdsgenoten binnen Dwelling Places, waarbij de nadruk vooral op etnische identiteit lag. Sociale identiteit wordt bij hen mede gevormd door collectieve identiteit, die gerelateerd wordt aan een etnische groep: de Karamojong. Deze etnische identiteit is geheel afwezig bij de meisjes. Bij hen blijkt relatie met familie erg belangrijk voor sociale identiteit. Veel jongens kijken met gemengde gevoelens naar hun relatie tot familie. Echter, familie blijft een belangrijke rol innemen in hun leven, wat mede te verklaren is aan hand van de centrale rol die familie in Oeganda inneemt, evenals de positie van de jongens in de TRH. Deze zou omschreven kunnen worden als *inbetween*; ze staan tussen *the streets* en *the family home* in. Het vervullen van diverse taken kwam tot uitdrukking in sociale identiteit bij de meisjes in de TRH. De afwezigheid hiervan bij de jongens zou verklaard kunnen worden aan de hand van genderrollen en familiestructuren; waarbij huishoudelijke taken vooral voor vrouwen een centrale rol innemen.

Ondanks dat er veel literatuur bestaat over straatkinderen, is literatuur over kinderen die de straat hebben verlaten, en dus voormalig *street-connected children* zijn, schaars. In literatuur over straatkinderen wordt aangegeven dat straatkinderen negatief over zichzelf en hun toekomst praten (Beazley 2000; Hecht 1998), iets wat bijvoorbeeld in ons onderzoek onder voormalig *street-connected children* niet naar voren kwam. Er is namelijk weinig literatuur geschreven over kinderen die op straat hebben geleefd en inmiddels gerehabiliteerd zijn. Meer onderzoek naar voormalig *street-connected children* zou kunnen bijdragen aan meer inzicht in straatkinderen in het algemeen. Tevens bevelen wij een langer durend vervolgonderzoek aan, waarbij het gehele proces, van het benaderen van de kinderen als ze nog op of rond de straat leven tot *follow-ups* van Dwelling Places, als ze zijn teruggeplaatst bij familie, in kaart kan worden gebracht. Hierdoor wordt de aanpak van Dwelling Places onder een vergrootglas gelegd, wat op termijn zou kunnen leiden tot verbetering van hun werkwijze. Daarnaast zou in een langer durend onderzoek gefocust kunnen worden in verandering van identiteit over een langere periode, waarbij identiteit van kinderen die op straat leven later vergeleken kan worden met kinderen die bij hun familie teruggeplaatst zijn. Op deze wijze wordt, idealiter, het proces van leven op straat tot het (wederom) leven bij familie meegenomen.

Bibliografie

- Archer, Sally L. (1989). Gender differences in identity development: issues of process, domain and timing. *Journal of Adolescence* 12, 117-138.
- Aptekar, L., & Stoecklin, D. (2014). *Street children and homeless youth*. Dordrecht, Heidelberg, New York, London: Springer.
- Beazley, H. (2000). Home sweet home? Street children's sites of belonging. In S. Holloway & G. Valentine (Eds.), *Children's geographies* (pp. 194–210). London: Routledge.
- Beazley, H. (2003). The construction and protection of individual and collective identities by street children and youth in Indonesia. *Children Youth and Environments*, 13(1), 105-133.
- Beazley, H. (2003). Voices from the Margins: Street Children's subcultures in Indonesia. *Children's geographies*, 1(2): 181-200.
- Bhabha, H. (2012). *The Location of Culture*. Routledge: London.
- Boeije, Hennie. (2010). *Analysis in qualitative research*. Sage Publications Ltd.
- Burchardt, M. (2017). Saved from hegemonic masculinity? Charismatic Christianity and men's responsabilization in South Africa. *Current Sociology*, 0011392117702429.
- Brewer, M. B., & Gardner, W. (1996). Who is this "We"? Levels of collective identity and self representations. *Journal of personality and social psychology*, 71(1), 83.
- Cheney, K. E. (2005). 'Our children have only known war': Children's experiences and the uses of childhood in Northern Uganda. *Children's Geographies*, 3(1), 23-45.
- Conticini, A., & Hulme, D. (2007). Escaping Violence, Seeking Freedom: Why children in Bangladesh migrate to the street. *Development and change*, 38(2), 201-227.
- De Benítez, S. T. (2011). *State of the world's street children: research*. London: Consortium for Street Children.
- Den Besten, O. N. (2009). What's new in the New Social Studies of Childhood?. *Соредакторы номера*, 25.
- Desjarlais, Robert. (2000). The Makings of Personhood in a Shelter for People in a Shelter for People Considered Homeless and Mentally Ill. *Ethos* 27(4), 466-489.
- Dwelling Places (2015). *Organizational Profile*. Dwelling Places Uganda.

- Ennew, J. (2003). "Difficult Circumstances: Some Reflections on 'Street Children' in Africa." *Children, Youth and Environments* 13(1).
- Ennew, Judith & Swart-Kruger, Jill (2003). Introduction: Homes, Places and Spaces in the Construction of Street Children and Street Youth. *Children, Youth and Environments*, 13(1): 81-104.
- Gackle, Joel; Lolem, Grace & Kabanda, Martin (2005). *Working paper Oasis International Association: Karamojong Street Children and Adults in Kampala, Uganda: A Situational Analysis Investigating the Root Causes, Issues Faced, and Current Responses.*
- Gigengack, R. (2014). Beyond Discourse and Competence: Science and Subjugated Knowledge in Street Children Studies. *The European Journal of Development Research* 26(2).
- Grundling, J., & Grundling, I. (2005). The concrete particulars of the everyday realities of street children. *Human Relations*, 58(2), 173-190.
- Hecht, T. (1998). *At home in the street: Street children of Northeast Brazil*. Cambridge University Press.
- Hecht, T. (2001). In search of Brazil's street children, in: Panter-Brick, C. and Smith, M. (eds). *Abandoned Children*, Cambridge: Cambridge University Press, 146 – 160.
- Hengst, H. (1996). "Negotiating 'Us' and 'Them:' Children's Constructions of Collective Identity." *Childhood* 4(1): 43-61.
- Holloway, S. L., & Valentine, G. (Eds.) (2004). *Children's geographies: Playing, living, learning*. Routledge.
- Jabs, L. B. (2005). Collectivism and conflict: conflict response styles in Karamoja, Uganda. *International Journal of Conflict Management*, 16(4), 354.
- James, A., & Prout, A. (Eds.) (2015). *Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood*. Routledge.
- Jenkins, R. (2014). *Social identity*. Routledge.
- Kottak, C. P. (2013). *Cultural anthropology: Appreciating Cultural Diversity*. McGraw-Hill Education: New York.
- Knighton, B. (2006). Belief in guns and warlords: freeing Karamojong identity from Africanist theory. *African identities*, 4(2), 269-286.

- Lancy, D. F. (2014). *The anthropology of childhood: Cherubs, chattel, changelings*. Cambridge University Press.
- Leszniewski, T. (2008). *Identity of the Individual in a Changing Society*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Lieten, G.K. & Strehl, T. (2015). *Child Street Life*. SpringerBriefs in Well-Being and Quality of Life Research, 15, 45-53.
- Lovell, N. (1998). *Locality and belonging*. Psychology Press.
- Magazine, R. (2003). Action, personhood and the gift economy among so-called street children in Mexico City. *Social Anthropology*, 11(3), 303-318.
- Massey, D. (1998). "The Spatial Construction of Youth Cultures." In Skelton, T. and G. Valentine, eds. *Cool Places: Geographies of Youth Cultures*. London: Routledge.
- McManus, Holly H. & Sanna J. Thompson. (2008). Trauma Among Unaccompanied Homeless Youth: The Integration of Street Culture into a Model of Intervention. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma* 16(1), 92-109.
- Meacham, Sarah Suttner. (2001). Getting Schooled: Rehabilitative Practices in a Los Angeles Court School. *Journal of Linguistic Anthropology* 11(2), 274-292.
- Meincke, A. L. (2011). *Children's voices paper: "Nothing about us, without us."* London: Consortium for Street Children
- Mi'ari, Mahmoud. (2009). "Transformation of collective identity in Palestine." *Journal of Asian and African Studies*, 44(6): 579-598.
- Munene, John C. & Janet Nambi. (1996). Understanding and helping street children in Uganda. *Community Development Journal* 31(4), 343-350.
- Nagel, J. (1994). Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture. *Social Problems*, 41(1), 152-176.
- Ní Laoire, Cairíona, & Carpena-Méndez, Fina & Tyrrell, Naomi & White, Allen (2010). Introduction: Childhood and migration - mobilities, homes and belongings. *Childhood* 17(2):155-162.
- Panter-Brick, C. (2002). Street children, human rights, and public health: A critique and future directions. *Annual review of anthropology*, 147-171.

Peters, Susan J. (1990). Integration and Socialization of Exceptional Children. *Anthropology & Education Quarterly* 21, 319-339.

Saraví, G. A., & Makowski, S. (2011). Social exclusion and subjectivity: Youth expressions in Latin America. *The Journal of Latin American and Caribbean Anthropology*, 16(2), 315-334.

Spears, R. (2011). *Group Identities: The Social Identity Perspective*. pp. 201-224 in S.J. Schwartz et al. (eds.), *Handbook of Identity Theory and Research*.

Stets, Jan E. & Burke, Peter J. (2000). Identity Theory and Social Identity Theory. *Social Psychology Quarterly* 63(3), 224-237.

Taylor, D.M., & Moghaddam, F.M. (1987) *Theories of intergroup relations*. Westport: Praeger. pp. 59-84.

Valentine, G. (1996). Angels and devils: moral landscapes of childhood. *Environment and Planning D: Society and space*, 14(5), 581-599.

Van Blerk, L. (2005). Negotiating spatial identities: mobile perspectives on street life in Uganda. *Children's geographies*, 3(1), 5-21.

Van Blerk, L. (2011). Draft summary for expert consultation: *Improving children's participation in collecting and disseminating information about experiences of street-connectedness*.

Van Blerk, L. (2012). Berg-en-See street boys: merging street and family relations in Cape Town, South Africa. *Children's geographies*, 10(3), 321-336.

Young, L. (2003). The 'place' of street children in Kampala, Uganda: marginalisation, resistance, and acceptance in the urban environment. *Environment and Planning D: Society and Space*, 21(5), 607-627.

Young, L. (2004). Journeys to the street: The complex migration geographies of Ugandan street children. *Geoforum*, 35, 471-88.

Young, L. & Barrett, H. (2001), Adapting visual methods: action research with Kampala street children. *Area*, 33: 141-152.

James, A. (1998) Imaging children 'at home', 'in the family', and 'at school': movement between the spatial and temporal markers of childhood identity in Britain, in: Rapport, N. and Dawson, A. (eds) *Migrants of Identity: Perceptions of Home in a World of Movement*, New York: Berg, 139-155.

James, A., Jenks, C. and Prout, A. (1998) *Theorizing Childhood*, Oxford: Polity Press

Strobbe, F., Olivetti, C., & Jacobson, M. (2013). Breaking the net: Family structure and straatkinderen in Zambia. *The Journal of Development Studies*, 49(5), 670-688.

Wyrod, R. (2008). Between women's rights and men's authority: masculinity and shifting discourses of gender difference in urban Uganda. *Gender & Society*, 22(6), 799-823.

Bijlage I: Samenvatting in het Engels / Summary in English

This research focuses on social identity of former street-connected children in a Transitional Rehabilitation Home (TRH), within the organisation Dwelling Places in Kampala, Uganda. Dwelling Places (DP) is a Christian organisation working to get children off the street, rehabilitate them and, finally, resettle them with their family. Their motto is: “until every child has a place to rest his head and a place to call home” (Dwelling Places 2015, 1). The organization reaches out to the street-connected children in order to establish a bond with them. Once established, they convince the street-connected children to go to the TRH with them, and after spending approximately three months, the children are being resettled with their family. Their work routine is to reach out to street children in order to get a connection with them. Once trust is established, they convince them to come to the TRH.

In this research, it is examined how social identity is manifested in the lives of former street-connected children in the temporary environment of a TRH, where we focused on boys and girls separately. Our research is gender-sensitive, because Dirk focused on the boys in the TRH, and Nathalie focused on the girls in the TRH. Social identity is throughout this essay interpreted as an identity in relation to others, and is therefore context-situated. Thus, social identity can differ in each situation. The definition of Jenkins (2005, 18) has been used, who states that “[i]dentity is our understanding of who we are and who other people are, and, reciprocally, others people’s understanding of themselves and others (which include us)”.

We found that for the girls social identity is built in accordance with three relationships; their relation with the family, their relation with Dwelling Places and their relation with the so-called third parties. This shows a parallel with the boys, even though the emphasis of these relationships is different. Among the boys, we also made the distinction between family, DP and third parties, the latter divided in relations to home, the streets, and future.

First, social identity is manifested in the relationship of the boys and girls towards their family. It showed that this relationship among the majority of the boys has a high contrast with the relationship of the girls. We found that the boys have mixed feelings about the relationship with their family. Remarkable is the fact that, even though the boys have mixed feelings towards their family, family still is of great importance to them. This is manifested in the association they have between family and home. So, the relationship with family among the boys doesn’t seem to be of such great importance for the manifestation of social identity as it is for girls. For the girls, this relationship is mainly represented in the girls helping in the household; they emphasized the role of the chores they had to do, when they were still living at home with their family. Whenever being asked about these chores, the girls pointed out that

they enjoyed doing them, because it made them feel like a part of the family. In the TRH in Mutundwe, where the girls were staying, the girls seemed to enjoy washing or helping with preparing dinner.

Second, social identity is manifested in the relationship within DP. The girls look up to the staff and really appreciate the attention some staff members are giving them. Some girls even regard certain staff members as their role model. Within the TRH, DP is trying to pass on the Christian religion to the children, which is visible in the fellowship, friendship club, going to church, and many other small things. Furthermore, the contrast between relationships within Dwelling Places between boys and girls was striking. Among the boys, social identity within DP is mainly expressed through relationships with peers, whereby girls, it is mainly expressed in relationships the staff.

Third, it showed that social identity manifests in relationships of former street-connected children towards so-called third parties. For the girls, this comprehends education and sponsors and the relation towards home, the streets, and the future for the boys. The girls pointed out the importance and their desire for a good education. Through education, they aim to get a good job, so they are able to support their families financially in the future. This desire for education is linked with their desire for a sponsor, because a sponsor can provide the possibility of to get educated. The boys aspire a good future for themselves and their family. Regarding the relationship towards home, ethnic identity is of high importance for the boys. Their relation to home is partly defined by family, which is related to the ethnic group of the majority of the boys, the Karamojong. Identification with this ethnic group leads to a collective identity, whereby group members are being pressured to conform. Last, the relationship of the former street-connected boys to the streets shows that some conceptualize the streets as a place where amoral things take place, such as fighting and the use of narcotics, which can cause feelings of embarrassment.

To circle back to our starting question: how is social identity manifested into the lives of former street-connected boys and girls in a Transitional Rehabilitation Home? It shows that boys and girls define their social identity depending on the circumstances, such as the situation and the present people, which is then manifested in the relationships towards their families, the relations within DP, and the relations to third parties. Hereby, we found that social identity is manifested differently in the lives of the former street-connected boys and the girls in the TRHs. For girls, family and family roles is of great importance for their manifestation of social identity. The boys regard their relations with their family mainly as trouble, although family is still important to them. Furthermore, the emphasis among boys is on the relationship with peers

where ethnic identity and collective identity are emphasised. Thus, the difference between girls and boys we found consists of the fact that social identity is depending on interpersonal relations and is context-situated.

Bijlage II: woordenblad

Ingekleurd door Shaban (7 maart 2017)

